Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дени • ЕРА, 2 сентябрь, 1976 шу. • № 107 (5618). • Мах 2 кеп.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Пятилетка хьалхарча шера декхараш дизза кхоачашде гIерташ шерра социалистически яхь йоаржаяь хьинаре къахьегаш я вай республика хIара предприяте, организаце, колхоза, совхоза коллективаш. Цу творчески къахьегаме къаьстта лоархIаме дакъа лоац вай республике итташ эзараш болча коммунисташа. Партийни организацеша шоай организаторски идейно-политически балхаца, вахара а къахьегама а телача хьокхамца наьха хьинари инициативен дегIайоалаю, къахьегама коллективаш вIаши кхотаю, де лерхIар кхоачашдарга юг.

Партийни комитеташа, бюроша, юххьанцарча партийни организацей секретараша отчеташкеи хоржамашкеи кийчлуш а уж чакхдоахаш а беш бола болх хила беза КПСС XXV съезда решенеш, укх шера тIанийца социалистически декхараш кхоачашдара лоаттабеча къовсама итогаш яра тIаберзабаь. Къаьстта теркам тIабахийта беза къахьегаме хьахинна йола керда формаш балха тIехь чIоагIъяра. «ХIара балха денна — дикала Знак» аьнна Грозненски химикаша дIадоладаь дика гIулакх хьаллаца деза хIара коллективо, цу даькъе производственни яраш хинна ца Iеш учрежденей, организацей коллективаш а йолаш.

Беррига организаторски а политически а болх тIаберзабе беза продукце дикал тоаяра, къахьегама овсарле, общественни производства эффективность лакхъяра, боахама кулгалдара методаш эргаяьха тоаяра.

Республике дIайолаеннача юххьанцарча партийни организацей отчетно-хоржамий собранешка дувца доагIа уж дерригa дешаш, ювца йоагIа боахамни культурен дегIайоалаеш Iоаяь опыт, парте решенеш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабеш, тIадиллача гIулакха бола кадрай бехктокхам лакхбеш баь болх парте чурча вахарах, КПСС мугIараш чIоагIдарах, коммунисташта марксистско-ленински теори Iомаярах, берригача идейно-политически балхах дола дешаш.

Промышленни предприятей, гIишлон а транспортни а организацей коммунисташа къаьстта теркам тIабахийта беза кердача декхарашка хьежжа эргабоаккхаш шоай коллективай болх дIахо тоабара, кIоаргга анализ е еза долаш долча кхоачамбоацарий, белгалде деза уж сихагIа дIададахара наькъаш, оарцагIъяха еза пайда эцанза йиса еррига торонаш.

Юрта боахама къахьегамхой ка бола ялат чуийца а баьнна шоллагIа хьувкъам — хьажкIашн дуген — чуэца болалуш ба. ХIара ди тIехьагIа шерагIа яржаш латт баьцадааpаши соми сихагIа чуэцара, уж дуккхагIа пачхьалкхенга дохкара дIайолаяь социалистически яхь. Юрташка къахьегаш болча коммунистий лоархIаме декхар да кхашкеи фермашкеи болх беш бола къахьегамхой кубанций кхайкаралах ялати кхыйола продукташи пачхьалкхенга йохкара тIанийца доккхагIдола социалистически декхараш кхоачашде оарцагIбахар а массе оагIорахьара царна новкъостал дар а. ХIаьта отчетно-хоржама собранешка цар дувца деза юрта боахама культурай хьувкъам лакхбара, царга дIадодар кIезиглара, хьайбаш дебадара, цар продукташ алсамъяхара, хIара гектар лаьтта дуккхагIа пайда эцаш лeладара, вешта аьлча юрта боахама дерригa доакъош дIахо дегIадоаладара де дезараш белгалде деза.

«ХIара кхайна—дикала Знак» яхача девизагIа болх бара социалистически яхь республика лаьтта леладераштa юкъе дIайолаяьр я «Красный пахарь» яхача шелковски колхоза Н. И. Ерохин керте латтача механизированни отряда коллектив. ХIаьта цу даькъе доккхий толамаш доахаш хьа а йоагIа из. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 25—27 центнер йоаккхаш 1750 гектара тIара ка бола ялат чуденад отрядо. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад мехотряда лоархIамегIа йолча участкашка коммунисташ дIанийсбаь хилар бахьан долаш, берригача балха хьалхле лелаеш, наха юкъе боаггIача тайпара организаторски кхетамеи болх лелабеш йола партийни группа укхаза хилар бахьан долаш. Шоай отчетно-хоржамий собрани йолча хана партгруппа коммунисташа къаьгга белгалдаьхар шоай керттера декхараш — коммунистически хьисапе къахьегар. хоадам боллаш долча гIулакхашца хьалхалаттараш, керладар дIадоладьраш хьаллацар, отрядо мел леладеча кхашта дикала Знак оттаяйтилга чакхдаккхар.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера нийс эзар тонн гаргга ялат, 2350 тонн шура, 350 тонн дулх, 3400 тонн баьцадааpаш даха дош деннад «Атагинский» совхоза коллективо. Уж декхараш низкъало дале а кхоачамашка хьежача гуш дар лаьрхIа хиначул дуккхагIа юрта боахама продукташ пачхьалкхенга йохка торонаш йолга.

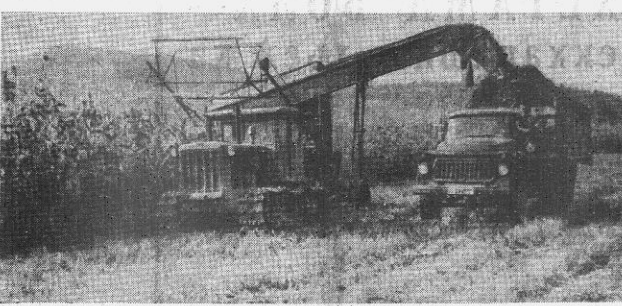
Цу дешашта дуккхагIа теркам тIабохийташ къамаьлаш дир шоай отчетно-хоржамий собране совхоза шоллагIча отделене коммунисташа.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра шоай коллективаш оарцагIйоахаш бьча балха, карагIдийннача доккхийча гIулакхий, даьхача толамий кIоаргга анализ яь ца Iеш балха тIехь нийслуш дола кхоачамбоацараш тохкаш, болх дIахо тоабара де дезараш белгалдеш чакхъяьннай партийни группашка, цехови партийни организацешка хинна отчетно-хоржамий собранеш В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача, «Красный молот» яхача заводашка, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводе, Мичурина цIерагIча урусмартановски совхозе, «Первое мая» яхача грозненски колхозе, кхычахьа. Дагардар къаьгга дIаоалаш, кхоачамбоацарашта йоаггIаш йола критикеи самокритикеи еш къамаьлаш даьд цига коммунисташа.

Шо-шоай тайпара хьалаши декхараши долча тайп-тайпарча партийни организацей собранешка деш долча къамаьлий керттера ярех тема хила еза хIара коммунист шийна тIадиллача гIулакха бехктокхаме хилар чIоагIдара, критикеи самокритикеи дегIайоалаяра, партийни кулгалдара стили методаши эргаяьха тоаяра, тIанийца решенеш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабелга тоадара, партийни пачхьалкхени дисциплина чIоагIъяра тIаерзаяь.

Къаьстта чIоагIа лоархIам болаш да отчетно-хоржамий партийни собранешка парте XXV съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тIа белгалдаь керттера декхараш — боахама-политически идейни-кхетам балaрен декхараш кхоачашдара парте ерригача звеньяй низи хьинари лакхдар чIоаггIа теркам тIабахийта дувцилга.

СИХАГIА ЧУЕРЗАЕ ГУЙРЕ!

Хьажкlаш чуэца йолаяьй

Грозненски района «Атагинский» совхозе укх деношка дIаболабеннаб ялата йийна хьажкIаш чуэца. Хьувкъам чуэцаш 4 комбайн я.

Укх шера совхозе чуя еза 750 гектара тIара хьажкIаш. Парте XXV съезда решенеш кхоачаш я еш, механизированни зеной коллективаша дош деннад хIара гектара тIара 45—50 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуэца.

ХIанз хьажкIаш чуэцар Вагапов Байке кулгалдеча звено кха да. Хьийкъача хьажкIаша хьахьокх механизаторий дош чIоагIа долга. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара укхаза чуяхь 55—60 центнер хьажкIаш.

Вагапов Байке звенона тIеххьа укх деношка шоай кхашкара хьажкIаш чуэца дIаболалу Гайтамиров Ширвание, Акаев Салмана, Магадаев Iаддала звенощцара механизатораш а.

Лоаццача хане ца йойташ хьажкIаш чуэцар — иштта да «Атагинский» совхоза механизатораштa тахан хьалхашка латта керттера декхар.

М. РАШИДОВ.

Фоторепортаж

Дика вIаштIехьдаьккха доакъар Iалашде болабеннаб Сунженски районерча Орджоникидзе цIерагIча лоаман колхоза къахьегамхой. Укх шера къаьстта дика хиннай укхаза хьажкIаш. Цудухьа еррига кийчъе лаьрхIа силос 2100 тонн йолча хIанзле чуеллай 1500 тонн, хIаьта тIанийца декхараш дизза кхоачашдаь ца Iеш кхы а дуккхагIа доакъар Iалашде лерхI колхозхоша.

Сурташ тIа: комбайнера Дзейтов Османа агрегат силоса лаьрхIа моша хьажкIаш хьокхаш я; чIоаггIа хьинар айдаь общественни доаханна доакъар Iалашдеш ва къона комбайнер Тумгоев Бахьаудин; комбайна тIара доагIаше кIоага чу долл моша доакъар.

С. ХАКИЕВА сурташ.

Балхаш сихде деза

Вай республике ялата кхееча культурех 70 процент яраш гурахьа дIаюш я. Цу культураша хIара шера дика хьувкъам лу. КIезига боахамаш дац республике хIара гектара тIара 20 центнерал дуккхагIа гурахьа дIайийнача культурай ка бола ялат чуэцаш.

Ялат кийчдара лоархIаме резерв йолга кхета а деш, гурахьа юв культураш дIаюв кхаш шерду хIара шера вай республика колхозийи совхозийи йоккха опыт йолча лаьтта леладераша.

ТIаккхоачаш латт гурахьа юв культураш дIае йолае еза ха. Цунца цхьана уж дIае лаьтта ахара, кийчдара балхаш хIанз а геттара во лел республика дуккхагIдолча боахамашка. Аха дезача 203 эзар гектарах 30 август тIаккхоачаш 136 эзар гектар мара вьхадац.

Дика вIаштIехьдаьккхад гурахьа юв культураш дIаера лаьтта оахилга Грозненски, Надтеречни, Малгобекски районашка. Лаьтта ахара план хIанзле юкъера лаьрхIача 79—82 процент кхоачашъяьй цу районий механизатораша.

Цунца цхьана, ла йиш йоацаш тIехьадоах гурахьа юв культураш дIаера лаьтта ахара балхаш Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Назрановски, Сунженски, Урус-Мартановски районашка. Аха дезачох аханел кIезигагIа да Назрановски, Ножай-Юртовски районашка аьха лаьтта.

Лаьтта оахилга ма-могга сихде деза республика механизатораша. Дийнахьен буси шинкхаь сменагIа лаьтта оахилга вIаштIехьдаккха деза.

Оарц дех

ТРАНСПОРТ ТОЪАЦ

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхозе укх шера 3700 гектара тIа дIайийнаяр ялатаи силосаи лаьрхIа хьажкIаш. Хаоттама хьалашка диллача хьувкъам во бац.

ХIанз силоса йийна хьажкIаш хьокхаш ба совхоза механизатораш. Еррига цар хьакха езар 1000 гектара тIара хьажкIаш я.

— Укх шера планагIа 16000 тонн силос кийчъе езаш да тхо, — йоах совхоза керттерча агронома Цечоев Салмана. — Таханарча денга кIоагашка елла силос 5500 тонн я. ЛаьрхIачул дуккхагIа Iалашде вIаштIехьдаргда тха из доакъар. Бакъда, тхона ма-хетта силос кийчъе низ кхачац транспорт ца тоъарах. Тахан силос хьокхаш 16 комбайн я. ХIаьта транспорт кхоачам боллаш яларе еррига 25 комбайн хургьяр хьажкIаш хьокхаш.

Совхоза керттерча специалисто яхар дашха ца дезаш кхетадеш да. Транспорт ца тоъар бахьан долаш лерттIа дIабодац силос кийчъяра болх. Цу гIулакха сихха оарцагIбола а эшача транспортаца боахама гIо де а декхарийла ба Назрановски района кулгалхой. Цу хьакъехьа цар фу даьд а ховргда вайна.

Р. МАЛЬСАГОВ.

БОАХАМА НОВКЪОСТАЛ ЭШ

Керттерча даькъе баьцадаараши соми кхебеш я Шалински района «Южный» совхоз. Баьцадаараш 460 гектара тIа кхеду укхаза, хIаьта сомий бешамаш дукха хIама ца эцаш 400 гектара тIа я.

«Пятилетка — дикъ шера!» — аьнна «Консервплодоовощ» объединене хьалхалаттараша республика берригача соми баьцадааpаши кхедерашка даьча кхайкарала жоп а луш, укх шера пачхьалкхенга 3760 тонн сом, 4450 тонн баьцадааpаш дохка социалистически декхар тIанийцадар совхоза къахьегамхоша.

ЛаьрхIар кхоачашдар духьа хьинар, низ кхо ца беш къахьийгар бIаьсти сомий бешамашта а баьцадаараштa а Iунал деш. Яьча йовкхонга хьежжа дика хьийкъар сом а баьцадааpаш а. ТIаккхьачар уж культураш чуэца еза ха. КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева Краснодарски края лаьтта леладерашка дахьийтача письмона жоп луш шоай торонаш лаьрхIа а лаьрхIа пачхьалкхенга 4500 тонн баьцадааpаши 3800 тонн соми бохка дош делар совхоза къахьегамхоша. ХIаьта денна дош кхоачашдар керттерча даькъе хьувкъам сихен кхай тIа ца буташи чуэцарах тийша дар. Из кхета а деш баьцадааpаш а сом а ма-могга сихагIа чуэца йиш хулийта еррига торонаш оарцагIъяьхар.

Иштта, тоъаш яцар мухь дIаккхухьа автомашинаш. Совхоза кулгалхоша шоашта новкъостал дар дийхар «Сельхозтехника» Шалински Аргунски объединенешкара. Цу боахамашкара совхозе 20 машина ера.

Тоъам болаш бацар баьцадааpаш, сом чуэцара эша нах а. Хьувкъам чуэца новкъостала бахкар дийхар лоалаха ухкача юрташкарча нахага. Иштта юстардаьхар хьувкъам сихен дикен чуэца новкъарло ергйолаш хинна кхоачамбоацараш.

Баьцадаарех эгтара хьалха моша горошек чуэца йолайир. Сихен цIенен чуера из культура. Цу гIулакхо торо хилийтар пачхьалкхенга моша горошек йохкара халкъа боахама план 122 процент кхоачашъе.

Укх шера цу совхозе къаьстта дукха помидораш дIайийра. Уж кхейир 253 гектара тIа. ХIаьта хIанз тIатеIIа чуэцаш а я.

Помидораш грозненски консервни заводаи «Горплодоовощторгаген» дIалу совхозо. «Горплодоовощторга» планагIа 700 тонн дIаяла езаш хиннача хIанзле 710 тонн дIаеннай, цхьабакъда консервни завода планагIа дIаяла езачох хIанз а 10 — 11 процент мара дIаеннац. Фуд бахьан?

Помидорех яьккха пульпа дIалу совхозо консервни заводa. Цига пульпа дIаккхухь тракторни лафеташ тIа тIаоттаяьча емкосташца. Нийс я уж боахаме. Консервни заводе дIаккхьачa пульпа шоашкара дIаэццарга хьожаш латташ дукха ха йоаккх трактористаша. Цул совгIа йоккха юкъ я совхозаи консервни заводаи юкъе. Цу бахьанех дийнахьен буси консервни заводе цкъа мара пульпа дIаяда карагIдалац трактористашта.

Цхьан емкоста чу юкъера лаьрхIача 3 — 3,2 тонн мара пульпа чухошац. Из бахьан долаш дийнахьен буси заводе совхозо дIалу пульпа эггара дуккхагIа 30 тонн мара хилац. ДIахо а иштта болх беш хилча консервни завода помидораш дIаялара план кхоачашъе цхьа бутти ах бутти ха эш совхоза.

Уж кхоачамбоацараш ма-могга сихагIа дIадаха новкъостал де деза совхоза «Консервплодоовощ» объединене кулгалхоша. Тоъам кургболаш Iалашбе хьажа беза из боахам пульпа кхухьача транспортаца. Из гIулакх де вIаштIехьца доале консервни заводе арагIа йоацаш дIанийсйта еза цу совхозера хьаена помидорий пульпа.

Толамца къахьег укх шера совхоза сомий бешамаш лелaераша. Планал дукха совгIа ба хIара гектара гIара чуэца Iажаш. Царех дуккхагIчарех совхоза консервни цехе сок йоаккх. Цул совгIа Грозне бахача наха бохкара «Горплодоовощторга» а дIалу.

Укх шера халкъа боахама планагIа эзар тонн Iажий сок яккха езаш ба консервни цеха болхлой. Шоай декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа уж. Дийнахьен буси кхаь сменагIа болх беш хIанзле 750 тонн сок яьккхай цар. Из продукци дIаккхухьийт вай мехка КъилбаседаIрайонашка. ИттлагIча пятилетка укх хьалхарча шера 1200 тонн Iажий сок яккха дош деннад консервни цеха къахьегамхоша. Из гIулакх кхоачашде царна карагIдаргхиларах шеко яц цу цеха а совхоза а кулгалхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА III ПЛЕНУМ

Самардийнахьа КПСС обкома заседаней зале парте Нохч-ГIалгIай обкома аргIанара, кхоалагIа пленум хилар. Цо тийнар «Боахамашта юкъера кооперации агропромышленни интеграции яра ларде юртбоахама производства ю специализации концентрации дIахо дегIайоалаярах» бола КПСС ЦК сонам кхоачашбара областной партийни организацеца хьалхашка латта декхараш» яха дош. Цу хьакъехьа доклад йир парте обкома шоллагIча секретара чов. Баматгиреева М. Ш.

Пренеех къамаьлаш дир: В. Г. Табацковас — КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара, Б. К. Чагаева — Наурски района «Терский» совхоза директора, Б. Г. Матаева — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальника, Б. Г. Бычихина — «Консервплодоовощ» объединене начальника, Г. Г. Самарске — КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара, В. Эльсункаева — Ножай-Юртовски района А. Шерипова цIерагIча колхоза председатела, С. М. Бекова — КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара, Д. Г. Завгаева — республика юрта боахама министра, З. М. Исаева — КПСС Советски райкома хьалхарча секретара, Д. М. Хаматханова — «Чеченингушвино» объединене начальника.

Из дош дувцилга бухсоцаш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова ховдам бола къамаьл деш чакхдаьлар.

Юрта боахама специализации концентрации яра шерра сонам тIанийцар пленумо.

«1975 шера ноябрен-декабрен хиннача XV-ча Нохч-ГIалгIай областной, городской, районни партийни конференцешка тийнна критически замечанеш, предложенеш кхоачашъяра доаттамах» хоам бир пленумга парте обкома организационно-партийни отдела заведующе В. И. Дмитриенкос.

Цу дешах лаьца а сонам тIанийцар.

Пленуме дийцар организационни дош. Кхыча балха тIа хьожаварца дувзаденна М. А. Керимов парте обкома секретара декхарех мукъавалийтар. КПСС обкома секретараллей бюро членаллен хержар Л. Д. Магомадов.

Пенсе вахарца парте обкома бюро члена декхарех мукъавалийтар Р. В. Вахаев.

Пенсе вахарца парте обкома пропаганди агитацен отдела заведующе декхарех мукъавалийтар П. И. Латышев.

№ 132 ЙОЛЧА АЛХАН - ЮРТОВСКИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГЕ ГIОЛЛА НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

ХОАМ

1976 шера 29 августе № 132 йолча Алхан-Юртовски хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат хоржаш хилар.

Участкови хоржамий комиссеша хьаснача лакхе хьоаяьча округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хиннача хоржамий протоколашка хьежар Окружной хоржамий комисси.

Массавар дIалаьрхIача хоржамашка дакъа лаьцад 2091 саго, вешта аьлча, харжархой списокашта юкъе хиннарех 100 процент бараша.

Хоржамашка дакъа лоацаш хиннарех 100 процент бараша Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваьча кандидата тIехьа кхаж тессаб.

Бюллетенаш тIа юкъе толхадаь цхьаккха нийсденнадац.

Иштта № 132 йолча Алхан-Юртовски хоржамий округе гIолла, цхьа барт а болаш, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержав КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь нов. **Власов Александр Владимирович.**

Окружной хоржамий комисси.

«СЕВОСГИПРОГОРСЕЛЬСТРОЙ», «ДАГЕСТАНГРАЖДАНПРОЕКТ» ЯХАЧА ПРОЕКТНИ ИНСТИТУТИЙ КОЛЛЕКТИВАШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Мохк агарах зулам хинна аданеши сооруженеши капитально-меттаоттаеш ремонт яра проектно-сметни документаш кийчдеш балхаш деча республикана доккха новкъостал дарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

«Севосгипрогорсельстрой» яхача городской юртийи гIишлон объекташта проектировани яра йолча Къилбаседа-ХIирий Пачхьалкхен проектни институтен

«Дагестангражданпроект» яхача граждански гIишлон объекташта проектировани яра йолча Дагестански проектни институтен коллективашта.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ**

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный. 31 август, 1976 ш.

ХЬУВКЪАМ ЧУЭЦА ГIО ДУ

Сунженски района колхозашкеи совхозашкеи укх шера дика хьийкъад баьцадаараши соми. Уж сихагIа чуийца дахара колхозхоштеи совхозий болхлоштеи гIо деш ба дешархой, промышленни предприятей болхлой.

XX-гIча партсъезда цIерагIча колхоза шефал деш я «Сунжанефть» НГДУ. ХIара дийнахьа дукха мехкдаьттахой хул колхозе баьцадааpаш, сом чуэца новкъостал деш. Дийнахьа юкъера лаьрхIача 20—25 тонн баьцадааpаши соми чуэц цар. ХIаьта укх шера колхозе болх беш 1500 тонн баьцадааpаш чуда дош деннад мехкдаьттахоша. ХIанз помидораш чуэцаш ба уж. Къаьстта дика болх бу НГДУ технически отдела болхлоша Г. Серобабинас, Н. Гоголевас, В. Инченкос, М. Янчкипас, В. Мартыненкос, дуккхача кхычар. НормагIа 300 килограмм чуэца езача дийнахьа 400 килограмм помидораш чуэц царех хIаране.

Б. ГАГИЕВ, «Сунжанефть» НГДУ ЦИТС-а воккхагIа вола инженер.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА— ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КОММУНИСТАША ХЬИНАРЕ ДАКЪА А ЛОАЦАШ

«Малгобекнефть» НГДУ шоллагIча РИТС-е 8 коммунист ва. Цар къахьег предприяте балха къоастам бечa керттерча доакъошка. Цехови парторганизаце болх лерттIа оттабича хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара коллектив оарцагIйоаха боккха низ хул цох.

МагIалбикерча мехкдаьттахошта хьалхашка латта керттера декхар да мехкдаьтта даккхара боарам кхы дIахо лох ца балийтар, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера мехкдаьтта даккхара план а тIайице социалистически декхараш а толамца кхоачашдар.

Ала йиш я, из декхар толамца кхоачашду, аьнна. Белгалдаьккхача кхоачам ба тIехдика балха хьокхамаш дахар бахьан долаш вIашттIа шозза укх шера хьалхарчен шоллагIчеи кварталий итогех МагIалбикерча мехкдаьттахоша Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг чьккхалга. Цу толамах дизза дакъа доал шоллагIча РИТС-е болх бечар а.

ХIара бетта толамца кхоачашъю цар мехкдаьтта даккхара план. Укх шера хьалхарча ворхI бетта «Iаьржа дошув» даккхара декхараш кхоачашдаьд 102,3 процента, планал совгIа Даьхенна 2078 тонн мехкдаьтта а луш. Укхаза балха юкъейоалаяьй 46 геологотехнически мероприятеш. Цар торо еннай лаьрхIа хинначул совгIа 3724 тонн мехкдаьтта даккха.

Массе а хана социалистически яхье хьалха латташ, тIехдика къахьегарца хьокхам луш хьабоагIа коммунисташ: смена начальник Д. П. Бычков, оператораш Л. И. Анисина, И. И. Мысник, М. М. Кушнаревко, парте боаца инженер-технолог Е. И. Мешкова, оператораш Н. Н. Гончаренко, Ю. Т. Темиров, Т. И. Придакцев, кхыбараш.

Мехкдаьттахошта хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча хьинаре дакъа лоац рационализатораша. Ер шу доладелча денз 18 рацпредложени еннай цар. Царех ворхI балха юкъейолаяьй. Цох баьнна пайда 2950 сом хул. Коллективе толашагIболча рационализаторех лоархIаш ба оператораш Х. Х. Налаев, И. И. Мысник, смена начальник В. И. Левшин, РИТС-а начальник Я. Б. Белхароев.

Даьхача толамий критически мах а беш, укх деношка хиннача шоллагIча РИТС-ерча коммунистий отчетно - хоржамий собране доклад яьча цехови парторганизаце секретара Н. В. Шмелева а къамаьлаш даьча коммунисташа а керттера уйла тIайохийташ дийцар балха кулгалдеча коммунистий лоархIам айбара, балха эффективности къахьегама оасарлеи лакхъяра, чурча торонех а технически прогрессах а дикагIа пайда эцара, иттлагIча пятилетка декхараш кхоачашдеча юкъеяьнна социалистически яхьа керда формаш йизза хьаллацара, мехкдаьттахошта юкъера партийно-организационни а идейно - политически а болх дIахо тоабара дешаш.

МагIалбикерча хьалашка къаьстта боккхача лоархIаме да къаьнача насосни скважинех бизза пайда эцилга. Докладчика, коммунисташа: пенсионера Л. А. Русакевича, РИТС - а чачальника заместитела А. П. Лушенкос, кхыбараша, белгал ма-даккхара, къаьнача скважинашта эксплуатаци яра декхараш дизза кхоачашде вIаштIехьдаьннадац коллектива. Планах 0,950 йолча 0,922 мара яц укх шера ворхI бетта насосни скважинашта эксплуатаци яра коэффициент. Тайп-тайпарча бахьанех болх ца беш латт дуккха скважинаш. Цун керттера бахьан да скважинашта лаьтта кIалхара ремонт еча бригадаша шоай декхараш ханнахьен диззаи кхоачаш ца деш хилар. Эггара дукхагIа лаьрхIача а 60—65 процент мара пайда эцац цу гIулакха къоастаьяча подъемникех. Юхейнсача хана болх ца беш латт уж.

Халкъа тIахьожамхой балхах дийцар В. И. Левшина. Отчет еча хана царна карагIдаьннар кIезига деце а, хIамашта кхом бара, техниках, балха ханах бизза пайда эцара, мехкдаьтта зехьа довраца къовсам лоаттабара хьакъехьа дIахо йодача хана де йиш яраш дуккха хилар белгалдаьккхар цо.

Коммунисташа оператораша Р. В. Придчикас, А. К. Черняева белгалдаьккхар профсоюзни, комсомольски, кхыйолча общественни организацешта, пенгазета редколлегена кулгалдара а новкъостал дара а даькъе цехерча партбюро болх дIахо тоабе безилга.

Массане а къаьстта уйла тIайохийташ дар коммуниста пенсионера Г. С. Мачулина айдаь коммунистий мугIараш шердара, парторганизаци къонъяра дош. РИТС-ерча партийни организаце беррига балха из лоархIаме хилар гойт, цкъа-дале, бIарча шера цхьа саг мара парте мугIарашка чуийца ца хиларон, шозлагIа-дале, берригача коммунистех цхьаннега денз дIаиккхар 30 шерал дукхагIа ха йолаш хиларон.

Собране белгалдаьккхар партбюро бехка пенсионераш бола коммунисташ партийни организаце, мехкдаьттахой коллектива вахара юстара латтилга, царна тайп-тайпара гIулакхаш тIа а дехкаш уж общественни балха юкъеоза безилга. ЛаьрххIа дийцар собране дакъа лоацаш хиннараша Iача хьалашка болх бара кийчо яра дош а.

Коммунисташа тIанйцача соцам тIа белгалдаьхад кхоачамбоацараш сихагIа дIадахара, цехови партийни организаце беррига болх дIахо белггала товбара, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера декхараш дизза кхоачашдара мехкдаьттахой оарцагIбахара де дезараш.

Отчетно - хоржамий собране коммунисташа хержар пхи саг юкъе волаш цехови организаце партбюро. Юха а цун секретаралла хержав Н. В. Шмелев.

Коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш дIахо кхоачашде дезараш къаьгга белгалдоахаш дика чаккхъяьлар «Малгобекнефть» НГДУ шоллагIча РИТС-е отчетно-хоржамий собрани.

А. БАСИЕВ.

ГIУЛАКХАШ ТОАДЕННАД

«Чечингазстрой» СпецСМУ къаьстта дика къахьегаши нахаца товши хиларца белгалбаьнна ба газосварщик Алироев ХIарон, слесараш Серебряков Николай, Мужухоев Iийса. ДIаяхача пятилетка заданн ханал хьалха кхоачашйир цар. Инаркъе хий дуллача новкъостала баькха хилар уж. Цар хьинаре къа а хьегаш башхадика толамаш дахарах совхоза дирекце баркал аьлар царна.

ХIанз СоагIапча газ чуюллаш ба уж. Цар деча балхашта чIоагIа раьза ба юрта баха нах. Цар балха тIа хьовзам ца хилийтара турбаш, эшаш йола кхы материалаш Iалашъеш чIоагIа новкъостал ду спецСМУ начальника Цечоев Салангире. Дукха ха яц Салангири цига кулгалдеш вола. Юххьанца из цига балха венача хана тIехьаюсачарех яр цун коллектив. ХIанз гIулакхаш наьха санна тоаденнад. «Чечингазстрой» треста коллективашта юкъе чьржача социалистически яхье шоллагIа моттиг яьккхай цо.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегача газосварщика Алироев ХIарона, слесараша Серебряков Николая, Мужухоев Iийсас цхьа бутт дIабахийтац паччахьалкхен плани тIайнца социалистически декхараши тIехкхоачаш ца деш.

Я. САУТИЕВ.

ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къа а хьегаш башха-дика къахьегамa толамаш доахаш итташ мехкдаьттахой ба «Октябрьнефть» цхьбалагIча РИТС-е. Царех ба мехкдаьтта доаха оператораш В. Я. Чикин, В. Д. Жиров, В. Г. Мишутин, кхыбараш. ХIара сменагIа нормаш 120—125 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) инженер-технолог М. Чередниченко, оператораш В. Чикин, В. Жиров, В. Мишутин.

И. ПЛИЕВА сурт.

Грозненски СССР 50 шу дизара цIерагIча химически завода № 32-111 йолча цехе эггара йоккхагIа эпыт йолеи ший балхах дикагIа кхеташ йолеи йоккхагIйола аппаратчица я Мироненко Валентина Семеновна. Ткъеста шу дизад цо цига къахьега. Цо массаза а нийса лелаю технологически режим. ХIара бетта заданел совгIа арахец паччахьалкхен дикала Знак йола этилови спирт. Из болх беш йолча цеха коллективо ворхI бетта план тIехкхоачашъяьй. Уж толамаш доахача дизза дакъа лаьцал Валентина Семеновнас.

СУРТА ТIА: йоккхагIйола аппаратчик В. Мироненко.

С. ХУГАЕВА сурт.

Идеологически болх-цхьан комплексагIа

КХЕТАМА БОЛХ— декхарашка хьежжа

ИттлагIча пятилетке вай партен паччахьалкхенон кхоачашъе лерхI Iалаьмате йоккха экономически программа. Из декхар Iалашделга дуккхача даькъе вай наха юкъе беча организаторски, политически, идейно - кхетама балхах тийша хургда, аьнна белгалдаьккхар укх деношка «КПСС XXV съезда дIадехарашка хьежжа идеологически болх комплексно лелабара юххьанцарча партийни организацей декхарех» яха дош дувцаш парте Ленински районни комитета пленуме доклад яьча райкома секретара Ю. В. Мареченкова.

«ХIанзарча хьалаша парте беча идеологически балха хьалхашка керда декхараш оттаду. Партийни организацей практико хьалхабоах вайна леррагIа вай дIадахача цун эффективность лакхъе вIаштIехьдаргдола никъ. Из кхетам балара деррица гIулакх вIаштIехьдаккхарца лелабу комплексни никъ, вешта аьлча — къахьегамхой бе-беча группай белгалонаш теркал а еш, айхха цхьоагIо йолаш идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам лулга Iалашдар». Парте XXV съезде Л. И. Брежнева яьча доклада тIара уж дешаш ларде а лувцаш укх карарча шера района юкхьанцарча партийни организацеша хоадам бола болх чаккхбаьккхаб къахьегамхошта идейно - политически кхетам лулга тоадеш.

Районе хьахиннай дика вIаштIехьаьнна политдешара система 1976—1977 шера дешара деррига формаша чулоацарг-ва 12 эзар гаргга саг, экономически дешаро—18300 саг. Пропагандистий декхараш тIадехкараш дикагIа хьахержа а кийчбе а баьннаб районе.

Массово - политически лекционни болх беш ва 3887 агитатор, политинформатор, лектор. Дика аьттув боалаш чакхдоах шоай гIулакхаш Грозненски ремонтно - механически завода, хлебокомбината, производственни швейни объединене, Чехова цIерагIча библиотека агитколлективаша. Кхетам балара шоаш пайдане йолга хьахьекхача балха формаех шерра пайда а эцаш идеологически кадраша Iалаьмате дукха даьд парте съезде оттадаь декхараш дIадовзийташ, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш кхоачашъяра къахьегама коллективаш оарцагIйоахаш.

Промышленни продукцена реализаци яра ворхI бетта план 102,7 процент кхоачашъяьй, къахьегама оасарле лакхъяра — 101,4, планал совгIа ехка продукци 2 миллион 600 эзар сома маьха хилар.

Районе шерра хьалхьацаб «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа [illegible] цу яхье яьнна къахьегаш я 102 къахьегаман коллектив. Заводашка, фабрикашка хIанз да тIехьа шерагIа [illegible] латт [illegible] къахьегамхой общественни хьанар балхаш, цар а кхетам лакха бу.

Парте райкомо, юкхьанцарча партийни организацеша торкхо къахьегамхошта, бахача наха, нравственни кхетам балара. Наьха саккхетамен оьмалашкен хIанз а гучалушаш болу дIаяхача замах юкедисача [illegible] гIулакхашна, [illegible] наьха хьакъ даа гIертарашна къовсам лоаттабу.

Лакхбеннаб комсомола партийни кулгалдара боарам, коллективай партийни организацеш дукхагIа терко тIаахийта яьнай кагирхошта кхетам балара деша. «Белорусе партийни организаце идеологически кадраш хьахержарап царна кхетам баларен балхах» бола КПСС ЦК соцам кхоачаш а беш укх тIеххьарча хана тоадаьд агитатораш, политинформатораш, пропагандисташ, докладчикаш, лектораш, хIаьта иштта идеологически дешашта бола партийни организацей секретарий заместителаш кийчбара гIулакх.

Цунца цхьана, белгалдаьккхар пленуме докладчика а пренеех къамаьлаш даьчар я, КПСС XXV съездо идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам луча болх комплексно лелабара хьалхашка оттадаьча декхарашa ма-яххара идеологически болх вIаштIехбоаккхилга Iалашдаьдац районни партийни организаце. Из чакхбоаккхача формализм кIезига нийслац, кхетам балара беррига къахьегамхой, баха нах юкъеозилга Iалашдаьдац, лерттIа пайда эцаш балха кердача формаехи методехи.

Теркам тIаозаш дола къамаьл дир пленуме Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» завода партийни комитета секретара В. В. Капустянова.

Цо дийцар толамца производственни декхараш кхоачашдара, наха кхетам лулга тоадара, дисциплина тоаяра, наьха, къаьстта къонабарий, балхацара, шоай коллективацара безам совбаккхара шоашта мел пайдане хилар комплексни бригадин методагIа болх вIаштIехьбаккхар.

Хьалха цхьабола къаьнагIбола болхлой ахча дукхагIа деккхара чIоагIа тIаккхувш хиларца къоначарга халагIеи низкъалагIеи балха декхараш кхоачашлайташ хулар. Кадрови болхлоша шортта ахча доаккхар, хIаьта цех план кхоачаш ца еш юсар, къонабараш балха тIа дукха хувцалора.

Боккха кхетама болх бу цехашка бригадирах, парггрупоргах, профгрупоргах, групкомсоргах, толашагIволча болхлочох латтача бригадни Советаша. Комплексни бригадаш хьаяро мастерашка йиш хилийтар коллективаша беча балха дукхагIа теркам тIаахийта. Дейгара денга шерагIа баржаш латт заводе наставникий болам а.

Цу деррига боккха пайда баьлар: къахьегама оасарле 19,4 процент лакхъелар, балха дикал тоаелар, къахьегама дисциплина чIоагIелар. Шерра даьржад хIанз вIаши тара йола [illegible]

Пленуме къамаьлаш дийнар [illegible] Т. А. Сокоренкос, автотреда партийни организацеи секретара И. Ериева. «ХIара балха денна — дикала Знак» яхча девизагIа шоай коллектива [illegible]

вIаштIехьъяккхар бахьан долаш балха дикал дикка айе, къахьегама дисциплина телхаерашца, балха брак хулийтарашца лоаттабу къовсам чIоагIбе, плани социалистически декхараши кхоачашдара нах дикагIа оарцагIбаха аьттув баьннаб цар.

Тха парторганизаце даим йоакхо ю коммунистий балха тIара лоархIами бехктокхами айбара, — аьлар «Родина» совхоза болхлочо Т. Исуповас. — Цу даькъе тхона карагIдаьннараш кIезига деце а хIанз вIаштIехьдаьннадац тха хIара коммунист шийна тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашдеш хулга Iалаште, царга гIолла баохама ерригача участкашка беш бола массово-кхетама болх тоабе. Агитколлективай болх талмаста лел, цхьаболча пропагандисташа шоай декхар тесса леладу. Занятеш тIехьйоахаш, уж лохача идейно - теоретически боараме чакхйоахаш моттигаш нийслу. Цигара хьадоагIа боахаме къахьегама дисциплина телхаераш гучабуалаш хилар а, йоахар болхлочо.

Цу тайпара кхоачамбоацараш района кхьча коллективашка долаш долга теркал а деш пленумо белгалдаьккхар беррига кхетама болх комплексно белга вIаштIехьдоаккхача къахьегамхой къаьст-къаьстача группай белгалонаш, цар культура, дешара боарам лакхбелар даим ларде лувцаш ца хилар. Массанахьа Iалашдаьдац политзанятеш, лекцеш хIанзарча хано дIа ма-деххара чакхйоахилга. Цу тайпара кхоачамбоацараш да ПАП-3, макаронни фабрике, госфилармоне, РОВД парторганизацешка.

Ма-боагIара бац бахачаназха юкъе беш бола болх. Дуккхача коллективашкарча агитатораштa шоай гIулакхаш хоржамий компанеш йолча хана деладича доалаш санна хет.

Партийни организацеша, ерригача идеологически кадраша тIатеIIа болх бе беза дынз идеологецеи дIаяхача замаи тIехьалисача гIулакхашцеи къовсам лоаттабеш. Цар денна чакхйоаха мероприятеши Iилманеи материалистически мировоззрени хьаяра, нах социалистически интернационализмаи советски патриотизмаи уйлаш йолаш хьалкхебара, советски вахара кулсибата, кердача цIейштеи традицештеи пропаганда яра тIаерзаяь хила еза.

Беррига массово-политически болх боахама декхараш кхоачашделга Iалашдеш хилийта беза. Из де могадац ворх бетта заданеш кхоачаш ца еш бисача «Металлист», консервни заводан, «Сельхозтехника» [illegible] Цу предприятешкахь, хIаьта столярни изделий заводан ремонтно-монтажни управлени, «Телерадиоремонт» объединени социалистически яхьешкахьара гIулакх ледара латт.

Къахьегама коллективашка беш болу беррига идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам лулга болх [illegible]

С. МАЙСИГОВ.

ДIАЯХАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСАЧА ВОЧА ГIУЛАКХАШТА ДУХЬАЛА

МАРХАШИ НАХА ЦАРЕХ ДОАЛА ЗУЛАМИ

МоллагIча а кхьча дына санна, бусалба дына а да ший деза лерхIа деноош. Цу деношка даьла лаьрхIе цхьаьца гIулакхаш ду дынах тешача наха, даьлагара шоашта дикадар хилар дог доахаш. КъорIа тIа бечa хьехамагIа мелла шийна низкъала дале а, уж деза денош белгалдаха декхарийла ва бусалба ды лелабеш вола саг.

Бусалба дыно, параз а даь, бусалба сага де декхарийла веш тIадуллача гIулакхех эггара халагIлар да бIарччача бетта мархаш кхаба дезилга.

ХIара халкъа хиннад ший тайпара къахьегама, салаIара, быта хьалаш гойташ дола деза деноши Iаьдалаши. Массанахьа а юххьанца уж хиннад дынца дувзаденна доацаш. Бакъда, дыно эшац — эцаш хьатIанйдаьд уж, шийна эшача тайпара хургболаш цар эггара хьалхара чулоацам хувца а хувцаш. Иштта хIама хиннад мархашта а. Бусалба ды балалехьа Iарбаша дездеш хиннад йоккха йIовхал дIаяьнна дейош. Рамазан яха дош ше а Iарбий меттала йоккха йIовхал яхилга да.

Йокхха йIовхал эттача хана Iарбий декъача лаьтта тIоалал хиннаяц, дийнахьа кхашка болх хьаболалуш хиннабац, цудухьа биййсана болх а беш, дийнахьа салаIа дезаш хиннад. Кхоачам болаш хиннадац даар а. Кходе дийзад из. Цудухьа дийнахьа салоIача хана ца а дуаш, бийсана болх беча хана дуаш хиннад хIама. Иштта дIадоладеннад Iарбий мархаш кхоабилга. Отташ-отташ дын чу чIоагI а денна дIаэттад из.

Цу хана массе шера а цхьан хана доагIаш хиннад мархаш, хIаьта Iарбий хиннад маьлха календарь. Бусалба ди эттачул тIехьагIа, цо бетта календарь тIанйцача денз шера тайп-тайпарча хана аха доладеннад мархаш-Iай а аьхки а.

Цу тайппара, эггара хьалха доалача хана мархаш хьахиннад вахаре хиланза а ца доалаш, вахара хьалаша хьадаь, дынца дувзаденна цхьаккха хIама а доацаш.

Мархий бетта далла даь гIулакх 70-зза дукхагIа маьл болаш хургда кхьча бетташка дечул, яхаш дувц бусалба дына хьехамо. ХIаьта цу бетта венна бусалба саг дувцилга йоацаш ялсмала а гIоргва, хIана аьлча цу хана жожагIатеи наIараш дIакъайла латтандаь. Иштта йоах бусалбашка цар дыно.

Сатассале денз боад къовлабаллалца хIама даа, хий мала, лувча, молхаш мала, кхыметтел дуача хIамах хьаж яккха йиш йоацаш дола мархаш кхоабилга классови обществе къахьегамхой сакхетам тувлабара эша хIама а хинна дIаэттад.

КъорIагеи шариIатагеи гIолла дына керте латтараш гIерт дынах тешарашта лаьттара вахар цхьаккха хIама дац, далла хьалхашка саг кIезига, низ боацаш, къиноош доахаш ва яха уйла чуйоссае. Цудухьа шевахача хана саго керттера лерхIа деза далла деш дола гIулакх.

Мархаш долча хана сага дог гIоздоаккхаш дола гIулакхаш, саг йоалаяр, сакъердар, кхы цу тайпара хIамаш де мукъалац дыно. Сага дизза дола ираз из лаьтта вахача хана дац, венначул тIехьагIа ялсмала вахача мара, мархаш кхабар сага эш садаха фо, хьогал дIаяккха хий санна, йоах моллаша.

Бакъда, царна шоашта дукха деза лаьттара вахар. Масала, мархаш чакхдаьлча хIара дезалхочоа тIера кхо килограмм ялат е 50 кепиг ахча дала деза мархий сахьашта лаьрхIа. Иштта луча хIамах дикка дакъа кхоач моллашка. Цудухьа царна лов марха кхоабараш, бусалба ды лелабераш дукхагIа хилар.

Цхьаболчар йоах мархаш кхоабилга нохчийн гIалгIайн къаман гIулакх да. Бакъда цу халкъа обычешца дувзаденна цхьаккха а хIама дац мархай. Из дынах тешарашта дIадовзийта деза пропагандисташеи лектораши.

Мархаш кхоабилга цIаккха а дийзадац къахьегамхошта. Из, гIурба а мовлат а санна, пайдане хиннад, моллашта, эксплуататорашта. Цунца цар къахьегамхой тIерабаьхаб классови къовсам лоаттабара. Революци ялалехьа паччахьа указагIа бусалбаш мархаш кхаба декхарийла беш хиннаб, хIаьта мархаш ца кхоабарашта Iазап деш а хиннад.

ХIанз, вай хана, моллаш мархаш кхаба яхаш наха хьехам бе йиш йолаш бац. Бакъда, цар цхьаькха ду: дына гIулакхаш ца леладер велча бусалба дыно ма-яххара дIаволла вагIац, йоах. Цунца кхерам тIатасса гIерт.

Религиозни «авторитеташа» йоах бусалба нах кхьбола ды лелабарел тIех ба. Цу хьехамца халкъашта юкъе цIур бехка, царна юкъе барт ца хилийта гIерт уж.

Дына дезача деной пропагандистски чулоацам кхета а ца беш, царех къаман деза денош а лерхIаш, уж дездеча юкъе дакъалоац дынах тешаш боацача цхьаболча наха а. Дезе а ца дезе а ды лелабераш а хиле дIаовтт уж нах. Мархаш чакхдаьлча, уж даьста хьалхара кхо ди дезду ды лелабераша. Царна юкъе нийслу мархаш ца кхаьбараш а ды ца лелабераш а. Цу деношка нах балха тIара бувлаш, бераш деша ца долхаш моттигаш нийслу.

Масала, дIададахача шера мархаш доасташ нах дIа-юха кхувлаш дукха машинаш хилар Наьсарен, МагIалбиха, Ачхой - Мартана, кхьча районашка. Милице болхлоша лаьцар путевка а йоацаш араяьнна, дына байракхаш ухкаш йола 40 машин. Из яр нах балха а бераш школе а хила деза ха. МагIалбика района Йоккхачеи Юкъерчеи Ачалкхенашкарча, Наьсарен района ТIой-Юртарча, Яндарерча, Гамурзиевски юрташкарча школашкара бераш хиннад цу машинаш тIа. Царех цхьа машин лехкаш вар СурхотIарча юкъерча школа хьехархо Нальгиев Яхьъяй Къурейш. Берашка мархаш дастара юкъе дакъа ца лоацийташ хила декхарийла мавий из ше. Новкъа да цхьа хIама: иштта шоай лоIамегIа балха тIара а баьнна, мархаш доасташ машинаш леляь шофераш кулгалхоша бехктокхаме ца озар.

Мархаш кхабаро доккха зе ду халкъа боахама, хIача аьлча марха кхоабача сага болх бе магац, хIаьта моцал лацарах ший дегIа зулам ду цо. Дукхха моттигаш я мархаш кхабарах наха лазар хиннa. ХIаьта советски наьха унахцIено вай общества гаьз ма-йий, из лорае а еза.

Укх шера мархаш даьхкад кхашка дуккха а тайпа балхаш сихденнача а дешара керда шу доладеннача а хана. Гуйран балхашта нах дукха эшилга дувца ца дезаш дика кхеталу вай, хIаьта вайна иштта хов юххьанце дешар дика дIа ца доладича, лерттIа дешаш шу чакхдаккха берашта хала хургдолга а. Цудухьа берашта а даьшта - ноаношта а юкъе кхетама болх бе беза мархаш кхабарах доала зе-зулам царна дIадовзийташ.

ТIехьа а ца тетташ из болх шерра дIаболабе декхарийла я юртий Советаш, цар депутаташ, педагогически коллективаш, комсомольски организацеш. Атеистически болх шерагIа боаржабе беза къахьегамхой коллективашта юкъе. Цар партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, пропагандисташ, агитатораш декхарийла ба дынах, мархех доала зе-зулам дIадовзийта, царна юкъе кхетама болх дукхагIа бе.

Дына духьала лоаттабеш бола къовсам вай мехка коммунизм хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсама а къахьегамхошта коммунистически кхетам балара тIехьа беча политически балха а цхьа дакъа хиларах тарра лакхбе беза идеологически фронта берригача болхлоша.

Э. ИСАЕВ.
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома лектор.

МЕДИЦИНЕИ ХЬЕЖА НАХИ

Дуккхача хана денз хьадоагIаш да лазар хиннача наха дарба делга. ХIара замалахьа ши-ший тайпара даьд дарба. ХIаьта хIанз, вай хана йоккхий коталонаш яьхай дунен медицински Iилмо, къаьстта советски медицински Iилмо. Гучадаьхад дуккха а дукхагIа дола лазараш хьахилара бахьанаш, уж ца хилийтара де дезараш дайзад. Из бахьан долаш вIаштIехьдаьннад лазараш хулга лохде, саго вахаш йоаккха ха йIаьхъе.

Партеи правительстваи керттерчарех цаI лоархI советски наьха унахцIено лорасдга. Мах боацаш дарба ду цамогаш хиннача сага, дуккха а тайп - тайпара санатореш ехкай, кхыдараш даьд.

Цхьабакъда из деррига доллашехьа хIанз а нийслу хьежача нахага дарба дайташ бола нах, ламазаши дуIаши дича дарба хургхиларах теша нах. Iоал хехкарашка, дол декхарашка, бIаловца ерашка, тов тувсарашка, моллашка дарба дайта ух уж. Цу берригага хьежача наха леладеча гIулакхех доккха зулам доал, шоашта ховр хIама доацаше а, цар дарба ду оаха яхаш, нах Iеха а беш, лазар ширадоалийт, тIаккха дарба де лораштa халагIа хул. Къаьстта кхераме да дIа - юха дувла лазар хиннача сага царга дарба дайтар, хIана аьлча дарба ду оаха яхаш шоаш дер хIама а доацаш из лазар кхычарга дIалала тарлу.

Дуккхача хана денз хьадоагIаш хIама да нах хьежилга. Юххьанца халкъа медицинаца бувзам болаш хиннад из гIулакх. ХIаьта халкъа медицинас дарба ду минералашца, тайп - тайпарча баьцашца, цар овлашца, царех еча молхашца. Хьалха дIаяхача хана хьежачa наха деш дола дарба а халкъа медицина овлаи тIа лаьттад. ХIаьта хIанзарча хьежача наха леладу гIулакхаш кхьча тайпара да. ВIалла хила йиш йоаца бахьан дувц цар лазар хьадалар хьоадича, цу тайпара я цар дарба дара методаш а. Дарбана лаьрхIа йола хIама сага дегазагIа ме хул дикагIа дарба хургда, яхаш дувц хьежача наха. Масала, хорш ухача сага денназа жIалена кач хьийрча муш кач эллача, кхераваларх лазар хиннача сага дийна гизгаш бага ехкача дарба хул оал цар.

Наха Iалама законаш ца довзарах, цун стихийни низаши социальни низ - Iоткъамои уж тоIабаь хиларах хьахинна дын цун хьехамаши санна харц хIама да жинашца тайна ба яхача нахах тешилга а. Дыно дувца малейкаш, шайтIаш, жинаш долаш дац. ХIаьта жинашца тайна ба яхача наха дарба деш хиларах тешараш а нийслу. Иштта да молла даьккхача жайнах тешаш хилар а.

Медицински образовани йоацача наха бокъо лац дарбан гIулакх де. Цудухьа вай мехка бац официально оттабаь хьежа нах.

Хьежача наха доккха зулам ду шоаех тешачарна, царгара шоашта доалача хIаман духьа ду цар из. Бакъда цкъаза нийслу хьежа саг волча дарба дайта ихар ше верзаш а. Иштта моттиг нийсъелча, из геттара михьара даьккхе дувц хьежача саго. Масала, айаш долча сага маьженаш лазаш хул, юххьанца цаIаш.

ТIаккха вожаш. Цхьа ха аьлча ши - шегIа совц уж. Нагахьа санна анаш хинна саг хьежача сагага дарба дайта ихавале, тIаккха хьежача саго цу тайпара маьженашта хинна лазар дIадаьлча ше дарба даьд аьле арадоакхх.

Организм чIоагIа хилча, цхьадола лазараш ши - шегIа дIадоалаш моттигаш нийслу, масала, пехкаштеи цIоканеи хинна воспалени. Нагахьа санна иштта вола саг хьежа саг волча дарба дайта ихавале, хьежача саго арадоакхх ше дарба дир цунна аьле, дарба хиначо а из ду.

БIаргий са довр, къоравервар, чоаш ахар, кхыдола психически лазараш цхьа хIама Iаткъарца, доккха халахетар хиларца хулаш да. Уж лазараш хиначо, дарба деш царца ювзаденназа керта хьаь участкашка болх байта беза. Молхашца а психотерапе методашца а ду из тайпа дарба лораша. ХIаьта саг верзавара чIоагIа пайдане да унахо шийна деш долча дарбах ше верзаргхиларах тешилга.

Цу тайпара лазараш долча наха дарба де икъаза вIаштIехьдоал хьежача наьха а. Психически Iоткъам хилча сага дарба хулаш моттигаш нийслу. Саг кхераваларах меттаотт нервни клеткаш, сага дарба хул. Цамогашвар уизара воахача методашца дарба дарах хьежача саго «лазар эккхадаьд» оал.

БIаьшераш дIадахад чума, холера, кIийгаш, хорш, гира яхача лазараша нах Iазапе лоаттабеш. Уж дIадаха мегадац хьежача наха. Уж дIадаьхад медицински Iилмо. Цо дIадоаккхаргда рак яха хала лазар а.

Къаьстта кхераме да цамогаш хинна бераш хьежача нахага «дарба» дайта кхувлилга.

Вай республике болаш ба хьежа нах. Цар деча «дарбах» къахьегамхошта зулам хул. Масала, хьежа нах ба Шаьла, Наьсаре, Ведана, Сунженски районашка. Шаьла района Гельдыгеи яхача юрта ва хьежа саг. Йийна тIехк хотташ ва аьнна цIй дIаяхай цун. Ший юртахой а кхычахьара нах а ух йоах из волча «дарба» дайта. Цхьан дийнахьа пхьарс бийна йоI йоалаяь хиннай из волча. Пхьарс метта ца оттабарал совгIа, шийна ца хов «дарба» де гIерташ доккха лазар даьд цо унахочоа.

Цу гIулакхах сакхийнача лораша оарцагIа а баьнна Iазапа кIалхаръяьккхай йоI, операци а яь, ерзаяьй.

Хьежа нах бахьан долаш велар эIамига кIаьнк Аюп. Из хиннад Шаьла районе. Цхьан дийнахьа цIаьхха цамогаш хиннав кIаьнк. Бакъда из лорашка а ца вугаш юртарча моллага кхайкар бера дай нанеи. Массехк дийнахьа «дарба» даьд цунна моллас. Бер ди тIехьа халагIа хулаш хиннад. КIаьнк кIалвисачул тIехьагIа, лорашка хоам баьб даси наноси. Бакъда из тIехьа хилар — лораш тIаккхачалехьа бер кхелхар.

Хьежа нах нийслу юрташка меттел городашка а. Дуккха а дукхагIа болча наха дика кхетаду цар деча «дарбах» доала зулам. Бакъда царна дIадухьала а этта, цхьанне а алац «хьанехк, хьо саца веза, «дарбаш» ду аз яхаш, Iайха наха деш дола зулам дита деза Iа». Из ца аларал совгIа хьежа саг хьавувца а тигац.

ХIара коммуниста, комсомольца, интеллигента, хIара сакхетамерча сага декхар да хьежа нах гучабахар, царга наха зулам ца дайтар.

Т. АУШЕВ
Грозненски «Скорая помощь» яхача медицински станце керттера лор.

Нохч-ГIалгIайчене–Бурятски АССР денош

1922 шера В. И. Ленина хьалхденца хьайир шиъ бурятски автономни область, г. Иркутскен Читен столицаш а йолаш. Цул тIехьагIа 1923 шера 30 мае ВЦИК бахьча соцамагIа уж вIашагI а теха кхьахилар Бурят - Монгольски Автономни Советски Социалистически Республика. Цу датах Бурятски АССР хьаяь ди лоархI.

1958 шера 7 июле СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа Бурят - Монгольски АССР-ах Бурятски АССР аьлла цIи тиллай.

Бурятин улл Малхбоален Сибарег I е къулбехьен оагIорахьа. Цун доазон гонахьа яда Монгольски Халкъа Республика, Тувински АССР, Иркутскии Читински областаш.

ВЕЖАРАШХА ЙОЛА БУРЯТИ

Малхбоалехьарча Забайкалье уллача цу республика дIалоац 351 эзар совгIа квадратни километр хула моттиг. Цу моттиге пархIатта дIаннслургьяр Европейски массехк паччахьалкхе.

Бурятски АССР городашкеи юрташкен бахаш ба 867,3 эзар саг, царех ахаш совгIа бараш городашка бах.

Республика улла моттиг йоккха хиларах хIара квадратни километра кховчаш вар 2 саг совгIа мара вац.

Республике я 19 административни район. 5 город. Столица Улан-Удэ 300 эзар совгIа саг вах.

Бурятски АССР вай мехка бедал лоаттаеча районех эггара йоккхагIчарех цаI я. Цига я гидроэнерги, кIор, хьу, полиметаллаш, чкъаьрий, кхы дукха тайпа бедал, из ерригга бедал республика йоккхача територе я.

Къахьегамхой экономике а вахаре а боккха лоархIам болаш 5а озеро Байкал, цун гонахьа салаIа ух вай мехкара дуккха нах

Республике керттерча даькъе дегIаена я промышленность. Ма-эшша бедал хиларах Iалаьмате сиха дегIаух из.

Укх тIехххьарча итт шера республике промышленни продукци арахецилга 2,5-зза дегIаденад, ерригга Малхбоален - Сибирски экономически район хьанийцача, цунна чуйоагIача Бурятски АССР-е сихагIа дегIаух промышленни продукци арахецилга.

Бурятски АССР экономика сихагIа дегIаух Иркутски, Читински областашкарчен Тувински АССР-чен экономикал. Духхьала нйслагIча пятилетка шерашка 1,6-зза тIакхийттай арахеца промышленни продукци.

Буряте заводашка, фабрикашка арахец самолеташ, автомобильни кранаш, электромашинаш, прибораш, автоматика средстваш. укхаза болх беш я, вай мехка эггара йоккхагIйола вольфрамомолибденови комбинат.

Дукха хьу я республике. Леспромхозашца хIара дийнахьа цигара дIаоз 6 миллион кубически метра кховчаш йола хьу, цунца дувзаденна чIоагIа дегIаена я хьу чакхйоаха промышленность. ХIара шера 1,3 миллион совгIа кубически метр ардакх йоаккх республике.

Тайп-тайпара предприятеш я гIишлой материалий промышленносте. Шера 700 эзар гаргга тонн цемент арахец, 200 эзар кубически метр совгIа аьшкабетона конструкцешни изделеши.

Малхбоален - Сибирски экономически районе кораштa детта кизгаш арахецара даькъе йоккха моттиг дIалоац Бурятски АССР-о, цу районе хьаду 17 миллион квадратни метр кизгаш, царех 15 миллион квадратни метр кизгаш хьаду Буряте.

Республике сиха дегIаух яйга, кхачан промышленность, кхыдола доакъаш.

Республика экономике лоархIаме моттиг дIалоац юрта боахамо. Йоккхий даьгIенаш хиларо вIаштIехьдоалийт хьалхарча даькъе дулхи шурен дукхагIа якха, дикка дукха лаьттанцара продукци яха.

Пайда эца йиш йола дерригга лаьтта 4,6 миллион гектар я, цох цхьа миллион совгIа гектар лаьтта ялат дIадувш, 1,3 миллион гектар даьгIенаш, 0,4 миллион гектар йол хьокхаш да.

Тайп-тайпара юрта боахама культураш дIаюв 900 эзар гаргга гектар долча кхашка, царех ялата культураш 600 эзар гектар я. Ялата культураштa юкъе лоархIаме моттиг дIалоац кIиво — 340 эзар гектар. Иштта укхаза 25 эзар гектара тIа хьалкхею картолаш, баьцадаараш.

Республике дукха да хиш декха лаьттеш а. Цар дIалоац 170 эзар гектар. уж дукха дукхагIа да вай республике хиш декхача лаьттаел.

Бурятски АССР колхозашеи совхозашеи хIара шера 300 эзар тонн кIа, 200 эзар совгIа тонн коартолаш, 50 эзар тоннага кхоачаш баьцадаараш чуэц.

Юрта боахама керттера дакъа хьайбай боахам ба Массе категорех дола хьайбаш 500 эзар бежан да. Царех дуккха дараш детташ дола доахан да. Колхозийн совхозийн фермашка 170 эзар детта доахан да. Дулх доакххилга а дика лел республике. Боахамашка чукхоабаш а даьгIенашка дIалехка кхоабаш а дукха доахани хьакхарчи я

Iалаьмате йоккхий даьгIенаш хиларо вIаштIехьдоалийт 2 миллионага кхаччалца жа леладе. уж хул Иркутски областерчарели Тувински АССР-рерчарели дукхагIа.

КIезиг - дукха къилбаседера саьрч а да республике. Шергара шерга боккхагIа хулаш латт коа тIарча оалхазарий боахам, птицефабрикашкеи птицефермашкеи 1,2 миллион коа тIара оалхазараш да.

Бурятерча колхозашеи совхозашеи дийна доллашехьа эзача хIара шера 55 эзар тонн дулх лу, 230 эзар тонн шура йоакх, 200 миллионага кхоачаш фуаш гулду.

Шоай экономически районе а иштта РСФСР-е а тха дакъхара даькъе йоккха моттиг дIалоац Бурятерча боахамаша. Республикерча боахамаша хIара шера 6 эзар совгIа тонн тха доакх.

Республика экономикен культурен дегIайоалаяра паччахьалкхено хIара шера дукха ахча хьахец. Хьалъеш я заводаш, фабрикаш, наха чубаха цIенош, школаш, театраш, клубаш, дехкаш да машинпаькъаш.

ХIара шера республикана хьахьожаю капитальни вложенеш—300 миллион сом. Бахача пайха хьалаш тоалара хIара шера 280—300 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош хьалду.

Республика халкъа боахама дерригача доакъошка къахьегаш 350 эзар болхлой гIулакхера саги ва. Городашкеи юрташкеи я 2,8 эзар торгови предприяти. шера цар дохк 700 миллион сома маьха товараш. Бахача наха хIара шера деш дола бытови гIулакхаш 15 миллион сома маьха да.

Хьалха паччахьа хана къеи, мискеи, баьдеи даьха бурятски халкъ хIанзарча культура хьалхалаттача доазонашка кхьчад.

Республике йолаш я 16,2 эзар студент деша вагIа йиъ лаккхера дешара заведени, 18,4 эзар саг дешаш вола 22 юкъера лаьрхIа йола дешара заведени. Юкъарча дешара школашка дешаш 170 эзар бер да.

Республика столице Улан-Удэ хьайийллай СССР Iилмай академе сибирски отделене Бурятски филиал, цун Iилмахоша Iилман тайп-тайпарча доакъошка тохкама балхаш ду.

Республике Iалаьмате дукха я культурно - просветительни учреждененш — клубаш, культура цIенош, кинотеатраш, библиотекаш, кхыяраш.

ЛоархIамера декхараш хьалхашка латт хIана республикерча къахьегамхошта, хьалъеш я цига Байкало-Амурски магистраль. ТкъоалагIча бIаь шеран из лоархIаме гIишло яр чIоагIа беркате хургла республика экономикен культурен дегIайоалаяра даькъе. Бурятерча ганзах кхы а дикагIа пайда эца вIаштIехьдоалийтаргда цо БАМ-а лала, республика къилбаседенгахьа йохкаш латт керда городаши юрташи, царех я Северобайкальск яхар, кхыяраш а.

ДIаяхача хана таежни край хиннача Буряте чIоагIа дегIаена промышленноста, лакха культура йола республика хиннай.

Бурятски АССР къахьегамхоша, берригача советски наха санна толамца иттлагIа пятилетка дIа а йолаяь. цхьа дезал санна барттайна къахьег КПСС XXV съезло хьалхашка оттадаь доккхий декхараш кхоачашдара.

Уж декхараш толамца кхоачашдергхилар хьахьокх вежарашха, доттагIлен долча халкъаша вIаши гIулакхаш а леладеш новкъостал деш хиларо.

Бурятски АССР Малохолбольджински яхача кIор боакххача моттиге хьалъеш я керда йоккха разрез. ХIара шера Гусиноозерски ГРЭС-а лаьрхIа 3 миллион тонн кIор боаккхаш хургья из.

Хьаеш латт ремонтно - механически мастерскеш, автобаза, буллаш ба бетон йилла бола автомобилий никъ. ХьатIаозаш латт кердача разрезе болх беш хургйола керда техника. ХIанз укхаза промышленни испытани еш я «ЭРГВ—630» яха Донецки машиностроительни заводо хьаяь фотоени экскаватор. Цун къахьегама овсарле сахьата — 630 тонн я.

СУРТА ТIА: керда кIора разрез юллачара балхаш.

В. МАТВИЕВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

IX ПЯТИЛЕТКА: ДЕГIААХАРА БОАРАМАШ

Буряте халкъа боахамо кийчъеча ерригача продукцех 80 процент яр промышленни производствага кхоач. Республике хIанз йолаш я 200 предприяти.

Мехка малхбоален районашкара Iалама ганзаш сихъаь караерзайрах, цун экономически потенциал хьаIоалрах йола КПСС XXIV съезда Директиваш кхоачашъяро аьттув балийтар, республика промышленность 1971—1975 шерашка дикка дегIайоалае. ПятилеткагIа арахийца валови продукци 49 процент тIакхийттай, къахьегама овсарле — 37 процент. Алхха къахьегама овсарле лакхъярах тIакхийттай 80 процент промышленни продукци.

Продукцена реализаци яра пхе шера план 102,5 процент кхоачашъяьй. Республико планал совгIа ехка продукци 149 миллион сома маьха я.

Технически прогресса къоастам бу доакъош — машиностроени, металлообработкеи электроэнергетикеи. хIаьта иштта тIишлои материалий промышленность — эггара сихагIа дегIаихар нйслагIча пятилетке. Иштта, машиностроене арахеца продукци алсамъяьлар 76,2 процента.

Республика керттера фондаш пятилеткагIа 1,5-зза совйоллаш 873 миллион сомага дIакхаьчар.

Промышленни продукци дегIаухилга Iалашдар керттерча даькъе предприятешта реконструкци ярца, керда техникеи хьалхалатта технологии юкъейоалаярца. Цу шерашка лакха къахьегама овсарле йола 7200 тайп-тайпара оборудовани оттаьй, 296 керда машин. оборудовани. аппарат. прибор арахецилга карадерзадаьд. Из вIаштIехьдаьлар 46 цеха. 106 участка автоматизаци механизаци яр бахьан долаш.

1971 — 1975 шерашка болхлошеи инженерно - технически балхаш дерашеи еина 50 эзар рационализаторски предложени 900 совгIа изобретени балха юкъеяьхьаро хьахилийтай 45 миллион сом экономически эффект тIайийца декхар 33 миллион хиннача метте. ХIанз промышленносте болх беш вола хIаран бархIагIа вола саг техническ творчестве дакъа лоацаш ва.

Пхе шера дикка болх баьб продукце дикал тоаяра тIаберзабаь. ХIанз 57 тайпа продукцена паччахьалкхен дикала Знак еннай. Иштта «Теплоприбор» заводе кийчъеча продукцех 97 процент яр тIахьожам боацаш дIаэц, прибораш хьаеча заводе — 98 процент. Битхьа машa бера комбинате хьаеча продукцех 99,6 процент яр лаккхерчен цхьсалагIчен категорех я.

Шерагара шерага дуккхагIа арахец республико халкъа эша товараш. Пхе шера планал совгIа арахийцар 45 миллион сома маьха товараш. Наха чIоагIа хоатташ дола товараш сохка 30 процент дукхагIа хьадаьд 1970 шераца ниіслача.

Цхьан дешаца аьлча, 1973 шера шоаш ах бIаь шера баь никъ белгалбоаккхаш республика къахьегамхоша дега тоам хулаш хьакхайкадир промышленни производство 900-зза лакхъеннилга.

ХIанз Буряте я 94 совхоз 52 колхоз (ткъаьрий леладераш йоацаш). Цар доалахьа да 2 миллион 651 эзар гектар лаьтта

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.). Пленума тIайийца аграрни политика лерригIа чекхъяккхаро дикка чIоагIйир республика колхозийн совхозийн материально - технически база. юртбоахама производство дегIайоалайир.

ИйслагIча пятилетке республика боахамашта 5840 трактор, 3930 комбайн, 3629 грузовой автомашина еннай.

Пхе шера юрта боахам дегIабоалабара дIаяхийта капитальни вложенеш 460 миллион сомал тIех хилар, бархIагIча пятилетке хьожаьяраш 305,6 миллион сом хиннача метте.

Пятилетка шерашка республика колхозий, совхозий, кхыча юртбоахама предприятей керттера производственни фондаш 50 процент тIакхийттай.

Цу юкъа белггала болх баьб хьайбай боахам промышленни лардa тIа боаккхаш. Хьаллъяьй массехк йоккха шурий комплекс, 20 хьайбай ферма. Кабански районе болх бе йолаеннай шера 1 миллион 200 эзар боабашк хьалкхееш йола фабрика.

ИйслагIча пятилетке республике дуккха даьд лаьтташта мелиораци колхозаштеи совхозаштеи электрификаци еш. Алхха лаьтташта хий декхара дIадахийтад 83 миллион сом е бархIагIча пятилеткечул шозза совгIа. Цо йиш хилийтар 59 эзар гектар лаьтта мелиораци е, 113 эзар гектара тIа культуртехнически балхаш чакхдаха, 10,5 эзар гектара тIа дукхача шерашка лаьрхIа культурни даьгIенаш хьае.

Пхе шера аха карадерзадаьд целинни эрий дахьдан 74,2 эзар гектар лаьтта

Минеральни органически удобренешца хьаьнду лаьтташ 350 эзар гектарага дIакхоачадаьд. 1975 шера минеральни удобренеш тайсай хIамаш дIаюв лаьттай 28 процент дарашта 1970 шера тайсараш 12 процент мара ца хиннача метте.

ХIанз колхозашкеи совхозашкеи ва 3647 юрта боахама специалист. Юкъера лаьрхIача хIанз хIара боахаме лаккхеи юкъеи образовани йола 28 агроном зоотехник, ветврач, инженер-механик ва.

ИйслагIча пятилетка шерашка юкъера лаьрхIача хIара шера 510,5 эзар тонн ялат лаьккхад республике е бархIагIча пятилетке хIара шера доаккхаш хинначул 39 эзар тонн дукхагIа.

Цу юкъа ккъера лаьрхIача хIара шера доаккхаш хинна дулх тIакхийттад 26 процент шура — 10, тха — 20 процент, фуаш — 2,4-зза.

Пхе шера планагIа паччахьалкхена хьайбай продукташ йохкара заданеш кхоачашъяьй: хьайбаши коа тIара оалхазараши дохкара — 100,4 процент, шура — 107, фуаш — 125, тха — 100,4 1975 шера ялат 1970 шерарчул 2,2-зза дукхагIа деккалкхоартол — 31 процент дукхагIа, баьцадаараш — 74 процент.

Цу дерригена юкъера лаьрхIача ийслагIча пятилетке хIара шера йоаккхаш йола продукци 10 процент дукхагIа хилийтар бархIагIча пятилетка шерашка йоаккхаш хиннача.

1971—1975 шерашка Буряте дукха а лоархIаме а капитальни гIирсаш хьалдаьд.

Цу юкъа хьалъяьй Селенгински целлюлозно-картонни комбинат, тIаьш деча металлически конструкцей завод. йоккхача панелех цIенош ду завод — ерригга а хIанзарча оборудованеца кийчъяь ткъаьт иттнел совгIа йоккха предприяти, цех, 45 хин объект, уж хьалъяра 45 миллион сом ахча дIа а дохийташ.

Колхозашкеи совхозашкеи пхе шера хьалъяьй 66 эзар бежана, 398 эзар устагIа 42,7 эзар жIакханна лаьрхIа помещенеш.

Дика хьийкъаб укх шера Грознерча «Родина» яхача совхозе сом. Хаппахьеи ца бойташи из чуэцалга шоай лоархIамегIа дарех декхар лерхI совхоза сомий бешамаш лелараша. Кубански лаьтта леладераша дIадоладаь дика гIулакх хьал а лаьца цар, доьденнад хьалха лаьрхIа хийнача дукхагIа паччахьалкхенга сом бохка. Из декхар кхоачашдеча чIоагIа хьинар тIадахийта, ерригача торонех пайда эцаш болх бу Пимичева Надя керте латтача сомий бешамаш лелаеча бригадо.

Сурта тIа: бригада член Моляцова Нина Iажаш хьабоахаш йоал.

И. Iляева - сурт.

ЛАЬТТА—ВАЙ ГАНЗ

«1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттерча лостамегIа» лерхI «Эггара хьалхарча аргIана оаха лаьтта а долаш, лаьттан ресурсаш ца талхийташ лораеи рационально пайда эцеи, хини михеи эрозех лаьттан тIера тIоа лорабеш дола гIулакхаш де, къаьстта мехка къулбехьарчеи малхбоалерчеи районашка а деш».

Городаш дегIаахаро, йоккхий керда промышленни предприятеш хьалъяро. наькъаш дахкаро кIезигду юрта боахама эшаш дола лаьтта. Духхьала укх тIеххьарча пхе шера вай мехка биллаб 3600 километр машиннинкъи 89 эзар километр автомобильни никъи. Горнорудни кIореи промышленносте тIера лаьтта дIа а доахаш, хьагуча а довкххаш рудаи кIори боаккхилга шерра даржаш латт. Цо йIаьххача хана пайда эца йиш йоацача доакх иштта тIера тIоа дIайийна дуккха лаьтта.

Юртбоахама продукташ яхара Iаткъаш хила доагIар дIадийнар хьахулаш дола лаьтташ кIезигдалар. ХIаьта а вай мехка укх тIеххьарча итт шера диьлагIа дакъа дуккагIа яьхай уж. Баха йах цу хана 10 процент тIакхеташ бийбаб.

Юрта боахама продукци дуккагIа яккхара боккха лоархIам болаш я мелиораци, комплексни механизаци, химизаци. Ахархочун керттера кхо гIонч я уж кхоъ. Бакъда из иштта даде а, лаьтташ лораделга, советски паччахьалкхене халкъа юкъара гIулакх а хинна дIаэттад, керда лаьтта юкъедоаладелга тIехь-тIехьагIа боккха гIа лоархIам болаш хул.

Диъ шу хьалха Донецки областа Иванополье яхача юртарчеи Краснооторски яхача поселкерчеи депутаташа йолаьча инициативагIа берригача мехкарча моттигерча Советаша шерра йоаржайир лаьтта лорадарaи рационально пайда эцарaи тIехьара кампани. ХIара шера бIаьш эзараш гектараш хула даьсса даьла лаьтташ хIанз юрта боахаме пайда эцаш да.

Укх шера Грузински ССР Лакхехьарча Совето пайдапе ца хиларах тайсса дитача лаьттаех ма-хулла дуккагIа пайда эцаш, наькъий йистошкара лаьттан оасаш кIезигдеш, къаьнара хьатташ дIаоахаш, лаьтта юхатоадеш юртий Советаша бахьча балха итогаш йир. Оахача лаьтташта юкъедоаладаьд 15 эзар гектар гаргга лаьтта.

Лаьтта ца талхийташ лорадареи лаьттан ресурсех рационально пайда эцареи декхараш кхоачашдара юкъе лоархIаме дакъа лоац дуккхача наха Iалам лорадара обществага гIолла духхьал Российски Федераце цунна юкъе дакъа лоацаш 29 миллион совгIа саг ва. веца аьлча цига бахача нахах хIара виълагIа вола саг). Масала, Москвана юххерча «Яхромский» яхача совхозе Iалам лорадара общества членаша повкъостал дир 60 гектар гаргга дола лаьтта юхатоадара. КIезига да из хIаьта? Цун лоархIам боккха хилар дувц укх цифраша: дIадахача шера хIара гектара тIара 60,8 центнер гураха дийна кIа. 346 центнер коартолаш, 623 — кабуц. 303 центнер силоса дола доакъар лаьннад.

Орловски областе дуккха ха хьалха деиз ахархошта чIоагIа зе деш дар кхаш дохадеш дола доккхий доаца ораш. Духхьаьа цхьаи Мценски районе 137 дар уж Iалам лорадара общества активисташ царех пайда эца болабелар. Специалисташа кулгал а деш хIара шера 200 гектар хулача лаьтта ораши довкъаши долча гаьнаш а кIотарташ а дIайогI.

ССР Союзеи союзни республикайн лаьттан законодательства Лардаш тIа а лаьттан ченеех долча законодательства Лардаш тIа а белгалдаьккхад лаьттан ченашкара рузкъаш доахача, геологически тохкамаш деча, гIишлош еча, кхыдола балхаш деча предприятешеи организацешеи пайда эцара шоашка хинна дIаденна юрта боахама лаьтташ юрта боахаме пайда эца мегаргдолча хьала тIа оттадеш шоай чотах юхаметтаоттадеш деза, аьнна. Из деш, нагахьа санна лаьттан тIера тIоа бола а беш балхаш де дезаш хуле, тIаккха из тIоа хьа а баьккха, лорабе декхарийла я предприятеш. МоллагIча гIулакха лаьрхIа лаьтта дала бокъо яц духхьала къахьегамхой депутатий Советий мара.

Цар тIахьожам лоаттабу лаьтта юхатоадара а. Масала, моттигерча Совето хьадехарагIа Днепропетровски областа город Орджоникидзерча, тIера лаьтта дIа а доаккхаш марган. цеви руда доахача горно-обогатительни комбинато ше яьха карьераш хьалйикъарал совгIа (200 миллион кубически метрал совгIа лаьтта). уж хиннача дIадийнар хургдолаш дизза меттаоттадир кхаш, Iамарч дир, наркаш йир.

Лаьтта юхаметтаоттаделга дуккха ха йоаккхаш дIаьхдеча моттиге гIулакх сихагIа даь доаккхилга цIенхаштта хьадех советаша предприятей кулгалхошкара. Масала, духхьала дIадахача шера Красноярски краевой Совето лаьттанцара гIулакхаш во леладеш хиларах бехктохкамерча 26 болхлочоа бехк бир. Геттара дукха лаьтта долча — 2,4 миллион квадратни метр — СибарегIарча цу края оахаш дола лаьтта 1,6 процент мара дац, цудухьа хаьпа пайда эцара горнякашкеи гIишлошъерашкеи дIаденнача 23 эзар гектар хулача лаьттан хIара гектар юхаметтаоттаяр Советаша чIоагIа йоакхо е еза хIама да.

Советий лаьттан инспекцей болхлошта бокъо еннай лаьтта леладераша цох пайда эцара тIахьожам лоаттабе. Лаьттана эрози ца хилийтара, е дIадийнар тIадоалаяа лаьтта боахама гIишлош хьалъяра хьакъехьа хIама дувцаш хилча, цар йоагIаш йола указанеш теларал совгIа уж кхоачаш а яйт. Из цхьа кIезига хIама дац, боахамий гIулакхашта юкъелелхилга а дац, лаьттан еш йола йоакхо я.

ЗаконагIа суда органаш а оттаяьй цу гIулакхашка хьажа. Масала. Чувашски АССР-е гIишлошъераша шоай лоIамагIа шин колхоза кхашка гIолла чакхбоалаш никъ биллар гIум дIакхахьа. Халкъа судо гIолла техар бехке баранта — гIишлошъяра Чувашски управлене механизаце участоки цун начальник Виктор Лукишнин 1130 сом ахча шоаш зе даьча колхозашта дIадала дезаш бехке вир. Лаьттана зе деча, дIадийнар тIадоалача лаьттах ца боагIача оагIорахьа пайда эцача сага е организацена таIазар де йиш я. цох пайда эцара йолча бокъонах яккха йиш я.

«Боахамашта юкъера кооперацеи агропромышленни интеграцеи кIийлен тIа дIахо а юртбоахама производствача специализации концентрации ёлга дегIадоаладара хьакъехьара» сопам тIайийцар дукха ха йоаццаш КПСС ЦК-а. Кхыча гIулакхашца цхьана лаьттан хIара гектарах кхы а дикагIа пайда эца лерхI цу тIа, хIаьта тIаккха халкъа боахаме цун бола лоархIам лакхбе а. Из декхар практически кхоачашдар КПСС XXV съезло оттадьраш толамца кхоачашдара йола лоархIаме фактор я.

Владимир МЫТАРЕВ. (АПН).

ЕЗЗА ТАЙПА ПРОФЕССИ

Iилма-технически резолюци дегIаяро, хIанзарча производствана еча механизацеи автоматизацеи, къахьегам цхьаккха гIалат доацаши тIехдикеи хиларо вай хана дIадех хIара болхло профессиональни говзал йоккха йолаш хулга.

Из Iалаьмате лоархIаме боахама проблема я. нагахьа санна цу тIа вай мехка балха низ тоъаш ца хилар а теркалдича. Нах эш заводашка, фабрикашка, гIишлош еча: хIара шера 400 совгIа йоккха промышленни предприяти болх бе йолайолийт вай мехка. Проблема къоастаярга бола алхха цаI мара боаца никъ — къахьегама овсарле лакхъяр. 1976—1980 шерашка цун чотах дукхагIа хилийта лерхI совнагIа хьаеча промышленни продукце итт даькъах нйс дакъа. совнагIа хьаеш йола ерригга юрта боахамеи гIишлошъяреи продукци. хIаьта бIарча хьанийцача—совчагIа йоаккхача къаман доходах 85—90 процент.

Балха овсарле лакха йолча кердача технико къахьегама хьнсап чIоагIа хийца ца Iеш, хIанзарча болхлочунгара керда декхараш кхоачашделга дIа а дех. Технически прогресс дIахо ме йода, квалифицировании къахьегам дукхагIа эшаргба предприятена. Цудухьа миллиардаш сомаш хьежаду паччахьалкхено лакха квалификаци йолаш бола промышленни юртбоахамеи болхлой кийчбара. Хьалъеш латт кабинеташца мастерскешца, лабораторешца, спортивни комплексашца кийчъяь керда хIанзара профессионально-технически училищаш (ПТУ).

Соахка 80 процент йоккхагIа хилийтай ПТУ-ша болхлой класс. ХIанз дIайолаеннача иттлагIча пятилетке духхьашха промышленностеи юрта боахамеи боагIаргболча болхлой итт даькъах нйс дакъа гаргга кагирхой хургба.

Езза тайпа 1.100 професси лу ялх эзар совгIча училищаша кагийча пахан мехкараштеи. Цул совгIа из список даим йIаьхлуш я хIанзара производство дегIаахарген Iилма-технически прогрессо дIадехарашкеи хьежжа: автоматически ахавтоматически линей операторн паладчики, программни управлени а йолаш йолча станокий наладчик, химико-бактериологически анализа лаборант...

Юртбоахама предприятешта квалифицировании кадраш тела керттера хьаст а хинна дIаэттай юрташкара профтехучилищаш (СПТУ). ХIанз цхьа эзари ах эзари я уж мехка Цига дешаш ба 625 эзар кагий пахи мехкарийи.

100 специальность хьех СПТУ-ша. Юртбоахама производствана концентрации специализации ярца дувзаденна цу списка тIара тIа-тIа йоккхагIа моттиг дIалувш индустриальни тайпарча кердача профессеша: машинно-тракторни парка технически Iуиал ду мастер-наладчик, тракторащтеи автомобилаштеи технически диагноз ватаю мастер. контрольно-бустамий прибораштеи автоматикаиеи вола слесарь, хьакхарчи доахани кхелечеи чуоттадаь кхоабачеи хьайбай комплексай оператор. СПТУ-ша Iалашбу юртбоахама организацешта эша 60 процент трактористашмашинисташ, 50 процент мелиоратораш, 70 процент электромонтераш.

1980 шерале дика кийчбаь кхо миллион гаргга юртбоахама болхлой арахецаргба СПТУ-ша.

Кагирхоша чIоагIа могаеш я кагирхоша балха професси Iомаеши йизза юкъера образовани йоаккхаш йола «юкъера» аьле цIи йоаккха ПТУ-ши СПТУ-ши. ХIанз цу тайпарча училищашка дешаш 1.200 эзар зIамига саги йоIи да — ПТУ деша багIача берригнех ахаш хIана бац аьнна.

1980 шерале 90 процент гаргга йолча училищаша юкъера образовани йолаш бола болхлой кийчбергба.

Юкъера ПТУ-ш юххьанца деиз езелар кагирхошта. Цига дика аьттув болаш цхьана тарьъю дешареи производственни хьисапера закономерносташ: укхаза кхыметтел теоретически дешаш а практикана юкъекхуь. Масала, тахан математика урока тIа теорема Iомаеш ва дешархо, кхоана спецтехнологе занятеш тIа шин из мишта кхоачашхул хьож из, хIаьта ломма цехе цунга хьежжа белгалъю оатхалаш. Цу тайпара Iомаяь эцанеш йиц ца луш керта чу дика юс.

Дешар дIахо дахьара торонаш кIезигьяц профессионально-технически образоване. Лакха квалификаци йолаш болча болхлошта къахьегама овсарле лакха йолаш болх булургба, хIанзарча механизированийи автоматизированнии производствана управлени юлургьа. Цар предприяте. берригача мехка общественни вахаре хьинаре дакъа а лоац. Училищаша духовни лард йолл къонача наьха профессиональни, образовательни, общественни боарам дIахо айбара. Училище Iомаяь эцанеш бакъдар аьлча, дIахо эргайоахаш тоаергья къахьегаш мел йоаккхача хана.

МаIан фуд аьлча, вай вIаштIехьдоахараш алхха-профессиональни, хьадда-къахьегама гIулакхаш хинна Iай, йIаьххача ханна лаьрхIа къонача болхлой тороиаш кийч а ю. Эггара хьалхарча аргIанна эцанеш яла, балхаца хьаккхашта бахя, кхетабе. сихха хьаухача Iилма-технически информацена юкъе шоаш хоржам бергболаш нах Iомабе, шоай образовани шоаш лакхъергйолча оамалах кхебе. технически художественни творчествах чам болийта безам ба вай.

ХIаранена дика специальность Iомае а обществана массе оаIорахьара дегIавена, культурни, образованни саг кийчве а гIерт вай. Дешар хьехача курсашта юкъейоалаяьй политически экономе, обществоведене, правоведене, эстетика урокаш. Искусствах лаьца лекцеш еш кагийча наха, тематически хьажараштa театрашка, музее экскурсешка кхуал уж. товш дола барзкъа тIадувха Iомабу.

Бакъдар аьлча, халкъа боахама кадраш кийчъеча хIанз а кIезига яц проблемаш, эггара хьалха говзал, кхетам лакхбареи дегIакхувлареи проблемаш. Цхьабакъда керттердар — къона нах балха кийчбара хIанзарча системо бокъонца ше бакъьяь хьахьекхай. Цун, шеко йоацаш, кхоане йоккха я.

Вадим САЮШЕВ,
СССР Министрий Совета профтехобразоване дешарга йолча Паччахьалкхен комитета председатела хьалхара заместитель.
(АПН).

Азербайджански ССР. «ИтталагIча пятилетка задани—3,5 шера!» — цу девизагIа къахьегаш я коммунист Г. Никонов керте латта Закавказски федераце цIерагIча бакински судоремонтни завода слесарий бригада. Хьалха латта методаш балха юкъе а кхувлаш, хIара минута кхоеш коллектив дикка хьалхаювл графикал. Цун къахьегама календара тIа хIанз ноябрь латт. Кемай двигателашта ремонт еш мел деш дола дерригга балхаш слесараша дика, лакха оценка йолаш чакхдоах.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) бригада членаш Б. Наумов, Г. Никонов, Н. Балашенков, Т. Карашов, В. Ястребков, Н. Королев.

О. Литвинен А. Тавакаловен сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОТТАГIАШТА ЛАЬРХIА

Нагахьа санна вай республикерча промышленни предприятей мехка заводашца, фабрикашца, кхыйолча предприятешцеи организацешцеи дола экономически бувзамаш географически карта тIа къоаламо дутача такашца белгалдича, къаьгагIа гуш хул мехка халкъа боахамца вай Нохч-ГIалгIайче мел чIоагIа ювзаенна я. Цу тайпарча гуш доацача хьоасаша шоайла ювз Российски Федерацена чуйоагIа ши автономни республика — Нохч-ГIалгIайчеи Бурятии.

Бурятски АССР лаьтта гIолла чакхбала безаш ба советски наха дуне цецдоаккхаш хIана буллаш латта машинникъ — Байкало-Амурски магистраль. Из никъ буллараш адресагIа кхычахьара санна шоай продукци кхухьийт Нохч-ГIалгIайчен предприятеша а,

Шоай продукци бамовцашта лаьрхIа кийчъеш хилар дIахайча къаьстта цIена, къаьстта дика къахьега гIерт вай республикера болхлой. Цар заказ кхоачашделга тIадул эггара толашагIбараштa.

Иштта укх шера вIаштта шозза бамовцашта лаьрхIа шоаш хьаеш йолча ИЕ-1301 яхачеи ИЕ-1019 яхачеи электросверлилкей йоккха ши парти «Росхозторга» Бурятски база адресагIа яхьийтай «Электроинструмент» яхача Назрановски заводо Асфальт бIоахбу шин тайпа машинаш яхьийтай Грозненски экспериментально - механически завода болхлоша а.

БАМ чакхйоалача ялх городе ший продукци кхухьийт Гудермесерча «Мединструмент» завода коллективо а. Цу городашта юкъе я Бурятски АССР столица — город Улан-Удэ а. Цу республикерча «Медтехника» объедиенене Гудермесера кхоач тайп-тайпара анатомически пинцеташ, хирургически чIовгаш, цергаш йоаха моарзагIаш, аптечни шталелаш.

Гудермесски «Мединструмент» я вай мехка эггара хьалха цIи хеза волча Уралерча хирурга-травматолога, професора Илизарова аппарат арахеца йолаяьр. Цу аппарато торо лу йийна сага маьженаш сихагIеи сакхат доацаши вIашкахотта. Цар комплекташ а кхухьийт «Мединструменто» Буряте.

Вежарашха йолча автономни республикаца бувзамаш долаш я «Пищемаш» яхача Аргунски завода коллектив а. Иштта дукха ха йоаццаш Аргунера Иволгински кондитерски фабрикана цо яхьийтай конфеташ хьаяра эшаш йола МТ-250 яха температурни машина, кхыдараш.

М. САЛМАНОВ.

Иссык-Куль—Киргизе хозне

Даим лоа тIаулла боохьаш загIача лоамий довкъех хиина йистош я йолаш болча бок-кхача бер чу 1600 метр лакхе латт Иссык-Куль (киргизий метталара маIан дича — БIай-ха Iам). БIарг ма-кхоачча ул-лача сийнача Iаькъо дIалоац ворхI эзар гаргга квадратни километр. Дошо оасa саниз пунна гоннахьа ядa гIомарий естественни пляжаш. Iам чура хий диро а хьеIа хиларга дил-лача байкальскичуница къуяса-лургдолаш а да. Белггала, на-тахьа йолча хана ца нийслуча тайпара цхьана таръеннай укхаза Iалама фактораш: лоа-ман фо, хий, малх, минеральни хин хьастеш, пляжаш, хоза чIожеш...

Цу дерригача хIамэша са-лаIа боагIа Iалаьмате дукха мах тIаувз укхаза. Халахете а, хIанз укх сахьата 10 эзар саг мара пансионаташка, салоIача цIеношка, туристски базашка, санаторешка дIачуэцалургво-лаш яц из курортни район.

ХIанз болх эггара чIоагIагIа сихбенна денош да Иссык-Ку-ла — ерригсоюзни лоархIамера курортни район юллаш латт укхаза. Ткъаь пхиь шера лаьр-хIа я проект. 2000-ча шера чакхъяла езаш я из. ТIаккха укхазарча курорташка салаIен дарба дайтеи йиш хургья цхьан ханна 100 эзар сагага.

ЦIаккха а толхае йиш йоаца принцип — ший тайпара хозача Iаламах пайда эцилгеи лора-делгеи. Иссык-Кула чу бодаш а бац, е гIорг я бац бIехача хих цхьа тIадам, кхыметтел цIендаь из дале а. Укхаза ке-маш лелийтац, сакъердача хана лескаш хьекхаш лехкача лод-кашкара а хила болхараш кIалхара боахаши чкъаьрий доахараш зувши лелача кате-рашкара а дIанйкхача.

Хетаргахьа оттабаь хьалхар-ча вргIан (1985 шерале) про-ектни мах. — 1.2 миллиард сом (дунеи тIа эггара йоккхагI-йолча Красноярски ГЭС-ага цкъаи ахаззея кIезигагIа да-хад).

Иссык-Кула керда курортни зонаш хьаярга дIадохийташ дола Iалаьмате дукха ахча тIехьа тIайоагIача хана пайда бе лаьрхIа дац. Цар экономиче-ски эффект лургья санаторе-шеи салоIача цIеношеи тIелача дохода хьисапе а ца луш, са-лоIаш болча бIаьш эзарий — болхлой, гIулакхерча наьха, колхозхой — учахцIено тоая-реи самукъадаккхареи хьиса-пе.

ХIанз мара Иссык-Кулага цIенхаштта аргIа дIа ца кха-чар — из цхьа бахьан доацаш дац. Укхаза доккхий гIирсаш хьалдар дуккхача шоай тай-парча халонаща дувзаденна дa, хIаьта уж дIайоахаш хил-ча Iалаьмате дукха ахчеи ла-кха технически боарами эш. Фу халонаш я уж? Киргизаша форд оалаш бола Iам лоамаш-та юккъе улл. Дуккха бIаьш километраш йIаьхача хи йиста дукхагIдолча даькъа тIа ма-шинникъ бац, тоъал низ болаш гIишлошъяра индустре пред-приятеш яц. Мала теза хий тоъац — гIувнаш яьха езаш хул. Курорта гIулакх дара хьалье езаш я специализиро-ванни предприятей сеть — юрт-боахама, промышленни, комму-нальни. ХIаьта кхаш леладеш хилча лаьтташта хий дехка ма дезий — мичара дахьаргда из?

Мел тамаш йолаш из хете а, керттера проблема я Иссык-Ку-ле. Iам чу шийна чухь Араль-ски форда чурчул цкъаи ахаз-зеи дукхагIа да из. 700 метрга кхоачаш кIоарга моттигаш а я. Диро дола Иссык-Кула пура хий лаьттаща дохка геттара дика мегаргдолаш дале а, цхьа-бакъда цу гIулакха пайда эцаргболаш дац. Цу гIулакха-га из дIа ца ахийтарал совгIа, деш дола къамаьл Iамах хьа-детталуча хьарсамашкара кIе-зигденна хий фу даь юхаметта-оттадергдар - хьогI яхаш да (цар чура хий ирригационни системашка дода). ХIанз мас-сехк хий Иссык-Кула чу доста-дара проекташ оттаеча дIа-кхаьча я. Уж деррига балхаш дукха ахча дIадахийтарца, лоамашка тоъал йIаьха тонне-лаш хьалъярца дувзаденна да-ле а, технически геттара дика дулургдолаш да.

Александр ГУБЕР,
АПН корреспондент.

Хьалхара гургал

Керда дешара шу дIадола-деннилга хоам беш бийкар селхан школашка хьалхара гургал. Низбенна, салеIа пар-гIатача классашка деша хай-шар республика школашка 260 эзар совгIа дешархо.

Бераштa хьехаш хургба ла-кха говзал, кIоаргга знанеш йола хьехархой. Укх шера Краснодарера, Пятигорскера, Нальчикера, Майкопера, иштта Россе кхыча городашкара хьа-тIабаьхкаб 687 лаьрххIа ла-кхерен 496 юкъерен дешара цаведенеш чакхъяьха хьехар-хой.

Тхо хилар Грозненски рай-она Старосунженски юкъерча школе. Укхаза гулбеннабар дешархой, хьехархой, дай-ноа-ной. Керда дешара шу дIало-ладаларца дешархой даькъала бийцар «Юбилейный» совхоза парткома секретара Макаева Усам Кубиевича, районни хал-къа образоване отдела инспек-тора Чугаева Луиза Сосланбе-ковнас. кхычар.

...Дешархой деша чубехаш бек хьалхара гургал. Шо-шоай классашка дIачуболх дешар-хой. ДIайолалу сийрдача вахa-ра хоза оагIув.

СУРТА ТIА: хьехархо Шам-суева Яха Шамильевна ший I-ча классаца.

И. ПЛИЕВА сурт.

СТУДЕНТАШ — КХАШКА

Деша оттара экзаменаш чакх ма - яьллинге а укх шера хьанийца студенташ юрта боа-хама ахархошта новкъостал ле бахийтар Нохч - ГIалгIай пач-чахьалкхеи университета эко-номически факультета кулгал-хоша.

— 23 августе денз 27 авгус-тезкхачалца Грозненски рай-она «Атагинский» яхача совхо-зе Iажаш чуэцаш хилар хIара денна 15 — 20 студент, — аьлар цу факультета декана, экономически Iилмай кандида-та Лапаксина Вера Ивановнас. — Студентай къахьегам гетта-ра дика вIаштIехьабаьккхар царна кулгалде оаха яхийтача, экономически географи хьехаш йола Перекрестова Ольга Ивановнас. Цхьабараша кхол-ха кормаш йоахар. Уж ба Иг-натенко Галя, Мальсагов Ид-рис, Мкртычева Жанна.

Жана тха студенташ болх беш ба цу района «Пригород-ный» яхача совхозе.

Университете укх шера хьа-нийца студенташ къахьегаш ба республика кхыча районашка а. масала, Ачхой - Мартана «Овощевод» яхача совхозе.

Ю. ЮСУПОВ.

Доазол дехьара

Тахан — Вьетнам ший лоIаме хилар дIаккхайкадаь 31 шу дуз

СРВ. Ши эзар гектар совгIа Центральни плато яьссаленаш-ка эрий даьза лаьтташ юрта боахаме пайда эцаргболаш ка-радерзадаьа Вьетнамски Хал-къа эскара салташа. Шу хьал-ха шоай сийлен тIема никъ чакхбаьккхача моттиге цар хьаяьй керда экономически район. хIаьта къулбехьен вьетнамски городашкара цига баха хьабаьхкараща цхьана кхашка болх беш а ба уж.

СУРТА ТIА: бIухой Цент-ральни плато кхашка ба.

ВИА-ТАСС сурт.

Социалистически мехкашкара хоамаш

«Боксберг». 4.000 мегаватт

«Боксберг» — тайша кIор боагабеш болх беш йола ГДР-е эггара йоккхагIйола йIовхала электростанца Из хьалъеча да-къа лоац Советски Союзо, Польшо Венгре БIаь гаргтача советски предприяте дIа а тел, вIашагIа а ехк керттера обо-рудования — турбинаш. Iакара установкаш, генератораш ДIа-даха шу чаккдоалаш ток елар шийгIлагIча. цул хьалхагIа хиннараш а саина 210 эзар ки-ловатт низ болаш йолча. энер-гоблоко. ХIанз сихъяь хьалъеш латт кхоалагIа аргIа, из хьалъ-яь яьлча «Боксберга» низ йиъ эзар мегаватт хургба. Электро-станция хIанзале а кхаьчай 1977 —1978 шерашка лаьрхIача тех-нико-экономически хьоккхамаш-ка.

(АПН).

КОНВЕЙЕР ФОРД — ЗАВОД

Форда чура чкъаьрий доа-хилга — КНДР халкъа боаха-ма лоархIаме дакъа. Из гIаь-метта оттара дегIадари — кер-да промыслови районаши чкъаьрий лувцa хIанзара тех-никеи карaерзаяр — Советски Союза новкъосталца даьд. Иштта СССР-а новкъосталца вIаштIехьдаьккхад халкъа Ко-рея кемаш дера промышленно-сто промыслови, транспортни, рефрижераторни, океанографи-чески, поискови кемаш хьадел-га.

ХIара денча хи йистошкарен форда юкъерен 20 эзар тонна-га кхоачаш чкъаьрий доах хIанз КНДР чкъаьрий лувцара-ша. Дуккха доахаш гIаккхухьа чкъаьрий хулдаша дIачуийле-ши чакхдоахаши я IажагIчен Японски фордашта йистера консервни чкъаьрий чакхдоа-хен заводаш.

Ф. ЛЕСКОВ,
АПН соб. корр.

Пхеньян.

КАРАВАНКЕ — ДЖЕВДЖЕ-ЛИЯ ЯХА АВТОМОБИЛЬНИ НИКЪ

Билла болабаьб Караванкера Джевджеле буда 1185 кило-метр бIаьхa автомобильни никъ. Австрийски доазонгара болабенна грецски доазонга кхаччалца Югославех чакх а баьнна гIоргба из. Эггара хьал-ха булларгба хIанз къаьстта сагота эшаш бола Любляно — Скоплегахьа бодар. ХIаьта бер-рига никъ 1983 шера билла баккха лерхI.

Дунеи халкъашта юкъе бок-кха лоархIам болаш хургба керда никъ Малхбузен Европа мехкашкара Азе долхеи цигара юхадоагIен дукха моахьаш хIанзле а ух автомобильни транзитагIа Югославе гIолла чакх а дулаш. Масала, Лю-бляна — Скопле къаьнарча наькъагIа из тайпа мухь хьу хIара кхоалагIа йолча машина.

(ТАНЮГ — АПН).

«МЕРА-400»

Иштa цIи йолаш я ПНР дук-кха арахеча йолаьь керда ми-ни-компьютер. Цун конструкци, «Жиче Варшавы» яхача газето беча хоамагIа, польски специа-листаша оттаяй. Мехка хал-къа боахамга укх шера кхоа-чаргья эггара хьалхара цу тай-пара 20 электронно-вычисли-тельни машин. Царех пайда эаргба производстве. транс-порте, бувзаме чоалханеча про-цессашта управлени еча.

(АПН).

ПРОФСОЮЗАША ЕННАЧА ПУТЕВКЕГIА

БIаь гаргга санаторни салоIа цIаи да чехословацки профсо-юзий. Мах бонцаша чухьана-хьарча маьхахи тийшача пу-тевкаегIа укх шера цига сало-Iаргда 480 эзар саго. Чехосло-ваке 70 эзар гарггача къахье-гамхоша шоай отпускаш Совет-ски Союзе, Болгаре, Венгре, кхыча мехкашка гIолла тури-стически наькъаш деш чакхйоа-харгья.

(Прагопресс — АПН).

ЧЕХОСЛОВАКИ. Фашиз-маца тIом баьча шерашка Банска - Бистрица яха город словацки къаман восстание дог а хиина дIаьттар. Укхаза хал-къа сийлен Пантеон — словац-ки къаман музей я. Дуккхача экспонаташа — герзаша, кара лелаяьча хIамаша, документа-ша — дувц советски словац-ки партизанашеи тIемахошеи цхьана фашистий гIаьрахошта духьал баьча тIемах, словацки восстане интернациональни хьисапах. Советски Эскаро восстани яьршта даьча нов-къосталах.

СУРТА ТIА: халкъа сийлен Пантеон; аьттехьа — ГIайтта-рашта герз, патронаш, меди-каменташ тIаккхухьаш лийнча советски самолет ЛИ-2.

В. ДУБИЛА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛерттIа къа а хьег, дика са а лоI

Шаьла района йоккхагIа йолча предприятеех цаI я г. Ар-гунера «Пишемаш» завод. Ялх бIаь совгIа саг юкъевоагIа цун профсоюзни организацена. ХIа-ра бетта дика къахьегама то-ламаш доахаш хьабоагIа уж укх шера. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача цеха, участка болхлой матери-альной моральной хоастабара стимулаш вIаштIехьъяхай за-вода партийни, профсоюзни организацеша. Хьалхара мот-тиг яьккхача коллектива карара кара тела ЦIе байракх, вымпел, иштта хIара сага алапех 2 про-цент ахчан совгIат лу. Цу гIу-лакхо болхлой хьинар айдаьд, арахецача продукце дикал хоа-луш лакхъяьй.

Болхлой говзал, хьинар, бал-ха овсарле лакхъяра тIаерзаяь тайп-тайпара мероприятеш чакхйоах профсоюзни органи-заце.

Дукха ха йоацаш кхачен промышленноста дикагIа вола говзанч бегалвара хетаяь сле-сарийи токарийи конкурс хилар заводе. Моттигерча специали-стел совгIа конкурсе дакъа лоацаш бар Нальчикера маши-нашъераш. Грозчерча «Транс-маш», «Красный молот» заво-дашкара дикагIа бола слесара-ши токараши. Пишемашовцаша къаьстта лакха говзал гойтар цу яхьашка. Жюре хьалхара моттиг хьожайир «Пишемаш» завода механосборочни цеха дикагIа волча токара коммуни-ста Тасуев Ахьмада. Электро-сварщикашта юкъе хиннача конкурсе хьалхара моттиг Нальчикерча Попенко Анатоле-на елар, слесарашта юкъе шол-лагIа моттиг яьккхар «Пише-маш», заводерча Дунаев Абду-рахьима. Уж тайпа конкурсаш хIара ах шу массаза доал хул машинашъерий.

Завода профсоюзни комитето даим терко ю болхлой культур-ни салоIам лерттIа вIаштIехь-баккхара. Укх аьхки завода коллектив дукхазза салаIа ара-яьнна хинай Iалама моттигаш-ка. Болхлой чнахцIено лораяра, чIоагIъяра дукха терко ю ко-митето. ХIара шера заводера итташ бола болхлой шоай чнахцIено чIоагIъеш, дарба деш хул вай мехка санатореш-ка, салоIама цIеношка, тури-стически походашка. Масала, инструментальни цеха слесарь Закриев Ваха Азербайджанер-ча санаторе, котельно-сварочни цеха сварщик Бисултанов Аб-дулла Iаьржача форда тIа ул-лача санаторе. Чикаев Бетир Серноводскерча санаторе, ишт-та кхыбараш шоай чнахцIено тоаеш хиннаб укх аьхки. Ер бутт бовш кхы а 11 саг санато-решка салаIа водаш ва.

13 саг юкъевоагIа заводской профсоюзни комитета. Болхлой хьашташ дика довзаш бола сле-сараш, токараш, электросвар-щикаш ба уж берригаш а хIана бац аьнна. Профсоюза комите-то деррига ду болхлой сало-Iамца, чнахцIено тоярца дола хьашташ дикагIа кхоачашдара.

М. ЭПЕНДИЕВ.

Йоазонхой говзал лакхъяра

Тайп-тайпарча литературни жанрех къахьегаш бола йоа-зонхой чубоагIаш йола твор-чески секцеш я Нохч-ГIалгIай йоазонхой Союзе болх беш. Царех шерра болх дIабоаржа-баьчарех я вайнаьха прозаи-кий йоазонаш тохкаш йола секци. Цун болх кхы тоаба-ра, лакхагIча боарам тIа бак-кхара декхар оттадаьд цу сек-цена юкъебоагIаш болча йоа-зонхоша. ХIаьта из декхар кхоачашдара каст-каста шоай заседанешка Нохч-ГIалгIай ли-тература дIахо а дегIадоала-дара, цун вахарцара бола ов-ла кхы а чIоагIбалара хьа-къехьа къамаьлаш ду цар.

Иштта боккхача лоархIаме дола къамаьл хилар цу секце дакъалоацаш болча йоазон-хошта юкъе укх деношка а. «Вайнаьха литературе сатира дегIаярах» доклад йир Нохч-ГIалгIай исторе метте литературай Iилма-тохкама института воккхагIволча Iил-ман болхлочо. А. Мальсагова.

Цу тайпара доклад кхы тIехьагIа а хилар ловш дар секце балха юкъе дакъалоацаш хиннача Боков Ахьмада, Му-саев Мохьмада, Ошаев Хали-да, Музаев Нурдина, Чахкиев СаIида, иштта кхычар даь къамаьлаш.

А. УВАЙСОВ.

Сентябрера хаоттам

СССР Гидрометцентра беча хоамах малхбоалехьарча Пред-кавказье фегара температура юкъера лаьохIача бетта 14—18 градус хургья (нормага гIорттаьш).

Бетта делхаргдола догIа 30—50 мм хургда (нормага гIорттаьш).

Бетта дукхагIйолча хана хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан йолаш а теха догIа делхаш а хила тарлу. хьалхарчеи тIех-хьарчеи пхийтткъеха кIезиг-дукха морхаш а йолаш, ду-кхагIча даькъе йоачан а йоа-цаш хила тарлу.

ДукхагIдолча деношка тем-пература: бийсана 13—18 гра-дуси дийнахьа 25—30 градуси, хьалхарча ах» бетта цхьадолча деношка — 32—35 градусага кхоачаши хила тарлу.

ТIехьарча ахе дийнахьа температура лохъяла тарлу бийсана 2—7 градусага кхоа-чаш (даьтта йис йилла а тар-лу), дийнахьа 12—17 градуса-га кхоачаш. Мух дукхагIча даькъе малхбоалехьара секун-де 5—10 метр сиха хьекхаш хила тарлу. хьалхарча ах бет-та цхьайолча хана секунде 15 метрга а кхоачаш.

МЕТЕОСТАНЦИ.

«АРТЕКЕ» БАХАБ

Укх деношка вай республике дикагIа дешаши пионерски ва-хара юкъе дикагIа дакъа лоа-цаши болча дешархоех пхийт-та саг «Артек» яхаза Ерригсо-юзни пионерски лагере салаIа вахар. Царна юкъе ва Наур-ски станицера Костоев Руслан. МагIалбикера Темираева Галя, Бусева Таня, Грознера Мержо-ев Руслан, кхыбараш.

Дукха ха йоацаш цу лагере хиннача Ерригсоюзни пионер-ски слете хинна цIаьзера вай Нохч - ГIалгIайченера ваха пхийтта дешархо. Царна юкъе вар Назранера Шадыжев Абу-кар, Гудермессера Ермолова Люда, Наурски района «Ком-сомольский» яхача совхозера Цига вай пионераш вIашагI-кхийтта хилар монгольски хал-къа баьччаца, новкъостаца Це-денбалаца, Чилийски Комму-нистически парте Централни Комитета Генеральни секрета-ра Луис Корвалана йоIаца Мария — Викториянца, Англе-ра, Португалера, Африкера даьхкача бераща, вай мехка цIи хезача кхыча нахаца, мот-тигерча тIемен къахьегамен ветеранаща.

Ю ТЕГАЛОВ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 сентябрь.
I-ра ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйра-пара гимнастика. 9.30 — Летчика-космонавта Рукавишниковеи поэта Кайсын Кулиевен дакъалоацаш йо-ла передача. 10.15 — «Дийнахьара поезд» телевизионни художественни яха фильм. 14.25 — Телевизионни документальни фильмай програм-ма. 15.15 — «Эрсий гаьнна никъ баьрашм тохкам баьраши». 15.45 — Шахматни школа. Ахкарара цикл. Передачи дIахьу дунеи халкъашта юкъера гроссмейстера А. А. Котова. 16.15 — «Жаран» яхача иллейи хал-харийи ансамбла концерт. 16.45 — «Книжкаш Ха. Дешархо». 17.15 — «Сакъердамера дешаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Деррig а хар лов» яха киножурнал. 18.25 — А. Хачатурян. Торжественни по-эма. 18.45 — Вьетнама Социалисти-чески Республика къаман цIейга «Цхьа мохк цхьа халкъ» яхача те-левизионни документальни фильма премьера. 19.40 — «Антон Ивано-вич эгIазух» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информаци-онни программа. 21.30 — Кагирдой спортивни программа. Из чакхъьлча — кердадараш.

II-ра ПРОГРАММА

18.00 — «Пушкин Одессе» яха те-левизионни фильм. 18.20 — «Мастер, кхетаве ученик» «Красный молот» завода токарах Г. И. Фуражировсех йола фоторепортаж (нохчий меттала). 18.30 — документальни фильма кинозал. 19.00 — «Нохч-гIалгIайчу гIолла». Информацион-ни программа (эрсий, гIалгIай мет-тала). 19.20 — Киножурнал. 19.30 — «Павел Лисициан» яха телевизион-ни фильм. 20.30 — Хоамаш, рекла-ма.

3 сентябрь.
I-ра ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйра-пара гимнастика. 9.30 — «Сакъер-дамера дешаш». 10.15 — «Антон Иванович эгIазух» яха художест-венни фильм. 11.30 — «Дунеи хал-къий творчество». 14.15—«Сийлахь-боккхий гIишлой гIулакхех». 15.15— М. Горький «Бухе». 15.45 — Бераш-та-фильм. 17.00 — «Москвай моск-вичаши». 17.30 — «Къоначa спорт-смена йоккха аре». 18.00 — Керда-дараш. 18.15 — «Тхо довзаш а ил-леш доахаш а да». 18.30 — «КIиран панорама». 19.00 — Грузе халкъара Пачахьалкхен ансамбла концерт. 19.00 — Футболах СССР кубок. Фи-нал В. И. Ленина цIерагIча Цент-ральни стадионера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни програм-ма. 21.45 — Концерт. ГДР-ера пе-редача. 22.50 — Боккхийчарна мультфильмай программа. Из чакхъьлча — кердадараш.

II-ра ПРОГРАММА

18.00 — Фильм-спектакль. 19.10 — ... меттала). 19.30 — «Са мишта лоI фаха». Къахьегамхой салоIамах «Нохч-гIалгIайчу гIолла». Инфор-дIахо къамаьлаш ду. 20.00 — До-кументальни фильма кинозал.

РАДИО

2 сентябрь.

6.30 — «Экажевский» совхоза кхашкара репортаж (гIалгIай мет-тала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Аша-раш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий об-зор. 7.28 — «Сердало» газета об-зор. 7.35 — Ашараш 8.25 — Ши хе-зача машинашъерхочовна Бисулта-нов Жамалейлийна дола ашарий радиооткрытка (нохчий меттала). 8.40 — Радиожурнал «Шоана, кхал-нах» (нохчий меттала). 9.15 — Граждански обороне бахархошта (эрсий меттала). 9.30 — ДоттагIа-лах латт вай низ. М. Шамаева бесе-да (нохчий меттала). 9.45 — «Дру-жба» яхача картонажни фабрикера передача (гIалгIай меттала). 16.00— Нохч-гIалгIайчен спортивни вахар (эрсий меттала). 16.30 — Берех бок-кхийчарна. Беседа (гIалгIай метта-ла). 16.45 — Коммунисташ хьалха ба. Кубанцаша дIадоладаьчучна тIехьара яхь (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

3 сентябрь.

6.30 — ХIара кхайна — дикалла Знак. Комсаш лелераш яхье баьн-раш. 6.45 — Хоамаш. 7.20 — «Гроз-наб (эрсий меттала). 6.40 — Аша-ненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета об-зор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Хьа сий ду. Хамхоев Ахьмад» концерт (гIалгIай меттала). 8.50 — Техниче-ски радио кердадараш (эрсий мет-тала). 9.15 — Балха хIара денна — дикалла Знак. «Грознефтегаз» уп-равленера передача (нохчий метта-ла). 9.30 — «Хьансара лаьтта» яха П. Волкова дуцар (нохчий метта-ла). 9.50 — Ашараш 16.00 — Меди-цински Iилмай кандидата С. Айсха-нова беседа (нохчий меттала). 16.15 — «Атеист» яха радиожурнал (эр-сий меттала). 16.35 — Советски Эс-каре гIулакх дечар письмоех дола концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIал-гIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш. йоачан а йоацаш, малх-боалехьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура Грозне 22 — 27, республике гIолла 24 — 26 градус йIов-хал йола шхилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкъ - юкъе екха а екхаш, ду-кхагIча даькъе йоачан а йоа-цаш. малхбоалехьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хье-кхаш ха хилеи температура бийсанна 11 — 16. дийнахьа 18 —23 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051. г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культура отде-лий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и куль-туры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88

Газет арадувл шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ05474. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92, Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского 92. Заказ № 6454.